



GÖTEBORGS UNIVERSITET

Torka rumpor eller krocka bilar
- en komparativ studie om hur tjejer diskuterar valet av
gymnasieprogram.

Andrea Petersson och Josefin Grahn

LAU690

Handledare: Ninni Trossholmen

Examinator: Eva Knuts

Rapportnummer: HT-08-1030-01

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen 15 hp

Titel: Torka rumpor eller krocka bilar – en komparativ studie om hur tjejer diskuterar valet av gymnasieprogram.

Författare: Andrea Petersson och Josefin Grahn

Termin och år: HT-08

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen, Göteborgs Universitet

Handledare: Ninni Trossholmen, Institutionen för Kulturvetenskaper, Etnologi, Göteborgs Universitet

Examinator: Eva Knuts

Rapportnummer: HT-08-1030-01

Nyckelord: Kön, norm, status, klass, gymnasieval

Syfte:	Syftet med vår uppsats är att undersöka hur tjejer på två yrkesförberedande gymnasieprogram ser på sig själva, sitt gymnasieval och sin framtid. Undersökningen utgår från ett kvinno- respektive mansdominerat program och uppsatsen fokuserar på kön, norm, status och klass.
Huvudfrågor:	<ul style="list-style-type: none">- Hur ser tjejerna på sitt program och varför valde de programmet?- Finns det några likheter respektive skillnader på vilka grunder de valde programmet?- Hur ser de på att de valt ett kvinno- respektive mansdominerat yrkesförberedande program och ser de några problem med detta?
Metod och material:	Vår undersökning är kvalitativ och bygger på fyra djupintervjuer med två tjejer på omvårdnadsprogrammet och två tjejer på elprogrammet vilket är vårt huvudmaterial. Ytterligare material är litteratur vi funnit relevant för vår undersökning.
Resultat:	Tjejerna vi intervjuat är positiva till sina program och sin framtid. Det som avgjorde gymnasievalet var främst ett intresse för det framtida yrket men för tjejerna på elprogrammet spelade även deras bakgrund in. Ingen av tjejerna ser några direkta problem med att utbildningen är kvinno- respektive mansdominerad men önskar fler av det motsatta könet och ser även fördelar med blandade klasser.
Betydelse för läraryrket:	Eftersom det inte finns många undersökningar om tjejer på yrkesförberedande program finner vi att vår uppsats bidrar till att öka förståelsen om hur tjejers situation på programmen ser ut. Vi tycker också att det är viktigt för både ämnes- och yrkeslärare att ha kunskap om yrkesförberedande program vilket vi tror att många lärare saknar.

Förord

Innan vi ger plats åt vårt examensarbete vill vi gärna säga några ord som tack. Vi vill börja med att tacka de två gymnasieskolor som hjälpte oss att komma i kontakt med våra informanter och också välkomnade oss att göra intervjuerna i deras lokaler.

Än mer vill vi tacka Mia, Linda, Sara och Anna. Utan er hade vår uppsats aldrig blivit av och ni har bidragit med mycket spännande material för oss att bearbeta och slutligen intressanta resultat. Tack!

Slutligen vill vi tacka vår handledare Ninni Trossholmen för många goda råd och välbehövlig hjälp. Under vårt examensarbete kände vi hela tiden att du hade tid för oss.

Göteborg 2009-01-06

Andrea och Josefin

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och problemformulering	1
2. Litteraturgenomgång.....	2
2.1. Källkritisk diskussion.....	2
2.2. Tidigare forskning.....	2
2.2.1. Uppsatser	4
3. Teoretiska infallsvinklar.....	5
4. Presentation av de två gymnasieprogrammen.....	7
4.1. Omvårdnadsprogrammet.....	7
4.2. Elprogrammet	8
5. Metod och material	9
5.1. Urval	10
5.2. Etik.....	11
6. Resultatredovisning	11
6.1. Presentation av informanter och intervjusituation.....	11
6.2. Analys av omvårdnadsprogrammet	12
6.2.1 Synen på sig själv som person	12
6.2.2. Varför väljer flickor detta program?.....	12
6.2.3. Ett typiskt tjejprogram.....	13
6.2.4. Omgivningens syn på omvårdnadsprogrammet	15
6.2.5. Den egna synen på utbildningen	17
6.2.6. Vad kännetecknar en bra vårdare?	17
6.2.7. Framtidsplaner inom vården	18
6.3. Analys av elprogrammet	18
6.3.1. Självbild.....	18
6.3.2. Val av program.....	18
6.3.3. En mansdominerad utbildning	21
6.3.4. Andras syn på programmet.....	22
6.3.5. Lämplighet för yrket	23
6.3.6. Synen på det framtida yrket.....	24
7. Slutdiskussion.....	25
7.1. Vägen till gymnasievalet.....	25
7.2. Manligt och kvinnligt i de två gymnasieprogrammen	26
7.3. Status i utbildning och yrkesval.....	27
8. Sammanfattning.....	29
8.1. Fortsatt forskning.....	29
9. Referenslista	31
9.1. Litteratur.....	31
9.2. Uppsatser.....	31
9.3. Internet	32
9.4. Styrdokument.....	32
Bilaga 1	33

1. Inledning

Under vår utbildning på korta lärarprogrammet blev vi placerade på samma VFU-skola¹, där majoriteten av programmen var yrkesförberedande. Eftersom vi befann oss på samma skola träffades vi ofta och genom detta kom vi att få en nära relation redan i början av utbildningen.

När vi pratade om våra erfarenheter från vår VFU märkte vi att många av våra upplevelser var gemensamma och att detta gjorde att vi hade en liknande referensram att utgå ifrån. En gemensam upplevelse av vår VFU var att eleverna på de yrkesförberedande programmen nedvärderade sig själva genom att säga att de tyckte synd om oss som var tvungna att ha vår VFU på deras skola, detta eftersom de var så dåliga i jämförelse med andra elever på andra skolor. Vi tolkade det som att de jämförde sig själva med elever på studieförberedande program. Utifrån detta blev vi intresserade av att studera varför eleverna verkade ha så dåligt självförtroende. Vår egen uppfattning om eleverna stämde inte överens med den bild eleverna själva målade upp eftersom vi inte uppfattade dem som svaga.

Att mäta självförtroende är väldigt komplicerat och därför valde vi istället att studera elever på yrkesförberedande program och hur de tänker kring sin utbildning och sitt framtida yrke. Framförallt riktades vårt intresse mot eleven och dennes syn på sig själv i relation till utbildning och samhälle. Något som vi båda speciellt lade märke till var att det var fler killar än tjejer som studerade på den skola vi befann oss på, vilket inte var anmärkningsvärt eftersom gymnasieprogrammen inriktade sig mot traditionellt manliga yrken. När vi sökte forskning om gymnasieelever på yrkesförberedande program fann vi att det fanns väldigt mycket forskning kring killar som valt yrkesförberedande program men däremot få som fokuserade på tjejer. Därför blev vi mer motiverade att undersöka tjejer på yrkesförberedande program och undersöka hur de ser på sig själva i förhållande till kön, norm, status och klass.

När vi presenterar och diskuterar vårt resultat har vi valt att använda benämningarna tjejer och killar. Detta har vi gjort för att det är de begrepp som våra informanter använder i intervjuvaran. När det gäller referenser har vi valt att använda Harvardsystemet men när vi däremot förklarar vissa begrepp och när vi refererar till Internet använder vi Oxfordsystemet och presenterar dessa i fotnoter.

1.1 Syfte och problemformulering

Uppsatsen kommer att utgå från fyra stycken tjejer som läser på yrkesförberedande gymnasieprogram, två från omvårdnadsprogrammet och två från elprogrammet. Dessa program skiljer sig så tillvida att det ena, omvårdnadsprogrammet, är kvinnodominerat och det andra, elprogrammet, är mansdominerat. Vi vill undersöka hur de ser på sig själva, sin utbildning och framförallt hur de uppfattar sig själva i en kvinno- respektive mansdominerad miljö. Vi kommer att fokusera på *kön*, *norm*, *status* och *klass* utifrån dessa fyra tjejers berättelser.

Frågor som vi vill försöka få svar på i denna uppsats är:

Hur ser tjejerna på sitt program och varför valde de programmet? Finns det några likheter respektive skillnader på vilka grunder de valde programmet? Hur ser de på att de har valt ett kvinno- respektive mansdominerat yrkesförberedande program och ser de några problem med detta?

¹Verksamhetsförlagd utbildning

2. Litteraturgenomgång

2.1. Källkritisk diskussion

Det vi vill poängtera när det gäller det material vi använt oss av nedan, i den tidigare forskningen, är att alla titlar kanske inte uppfattas som relevanta för vår undersökning, detta eftersom materialet handlar om killar i större utsträckning än tjejer. Det material vi studerat har haft andra ingångspunkter men det har ändå varit intressant information för oss eftersom det berättar något om yrkesförberedande program.

Den tidigare forskningen kring omvårdnadsprogrammet kan anses vara förlegad med tanke på att undersökningen gjordes år 1998 men vi anser att informationen fortfarande är betydelsefull och till stor hjälp när det gäller att få kunskap om programmet på ett historiskt plan (Skolverket 1998). Även Inga Wernerssons (1991) text är skriven för många år sedan men vi har funnit många intressanta aspekter här som vi ansett relevanta för vår undersökning.

Skolverkets hemsida har varit till stor nytta när det gäller att få fakta om siffror som är aktuella idag samt programbeskrivningar. Något att ha i åtanke är att skolverkets programbeskrivningar endast är ett underlag men att programmet kan se olika ut beroende på ort, rektor, personal och elever.

2.2. Tidigare forskning

I detta avsnitt vill vi diskutera vad som skrivits tidigare inom samma ämnesområde som vi rör oss kring när det gäller vår undersökning. Självklart finns det mer än det som vi kommer att diskutera nedan, men eftersom vi har begränsat med utrymme väljer vi att ta upp den forskning som vi anser vara mest relevant. Det är böcker, avhandlingar och uppsatser som berör vårt område och en del av dessa källor har vi också kommit att använda i vår uppsats. Vi kommer också visa varför vi anser att vår uppsats har ett hål att fylla i den forskning som redan finns.

Av det som vi stött på, och som rör vårt uppsatsämne, behandlar ofta elever på yrkesförberedande program, men med andra infallsvinklar än vad vi utgår ifrån. När vi avgränsat vår litteratursökning ytterligare, har vi även upptäckt att det skrivits mer om killar som läser på yrkesförberedande program än tjejer och i sin tur mer om elever som läser på omvårdnadsprogrammet än om elever på elprogrammet. När det gäller tjejer som går på elprogrammet har vi endast funnit en uppsats som berör programmet vilket gör vår undersökning mer intressant.

Socialantropologen Fanny Ambjörnsson har, i sin avhandling *I en klass för sig*, studerat flickor på gymnasieskolan och genom observation och intervjuer jämfört två gymnasieprogram, det samhällsvetenskapliga och barn- och fritidsprogrammet. Tonvikten i hennes undersökning ligger på att studera tjejernas sätt att agera och skillnaderna mellan de olika programmen utifrån normer, kön och klass. Hennes resultat blev att samhällstjejerna hade högre ambitionsnivå och anpassade sig mer efter samhällets normer medan barn- och fritidstjejerna läste programmet för att de inte kom in på sitt förstahandsval. Ambjörnsson menade också att de flera gånger bröt mot hur en tjej ska agera socialt.

En social karta över gymnasieskolan, skriven av sociologerna Donald Broady & Mikael Börjesson, behandlar frågeställningar kring gymnasieprogram och framförallt vad det är som påverkar elevers programval och hur programmens status har förändrats på senare tid. Deras rapport visar att det skett en förändring på 1990-talet när det gäller gymnasieprogrammets status och hierarki dem emellan. Det naturvetenskapliga programmet har alltid haft en hög status och har fortfarande men det som har förändrats är det samhällsvetenskapliga programmet status. Anledningen till förändringen är att fler tjejer, som förut oftare valt ett yrkesförberedande program, istället valt det samhällsvetenskapliga programmet. Detta gjorde att det samhällsvetenskapliga programmet kom att få lägre status och hierarkiskt mer hamnade jämtes de yrkesförberedande programmen istället, som förut, jämtes det naturvetenskapliga programmet (Broady, Börjesson 2006:94).

I *Kulturnavigering i skolan* skriver olika författare om hur kulturklimatet ser ut i skolan när det gäller kön, klass och etnicitet. Etnologen Göran Nygren tar t.ex. upp skillnaden mellan killar och tjejer när det gäller framtidsplaner och yrke. Hans resultat var att tjejer i högre grad väljer yrken efter intresse eller ett högstatusyrke. Skillnaden mellan killarna och tjejerna var att killarna inte hade någon ambition att prestera bra i skolan medans tjejerna snarare kände att de var tvungna att prestera och vara ambitiösa för att bli någonting (Nygren 2007:114).

Inga Wernersson är professor i pedagogik och har bl.a. skrivit *Könsskillnader i gymnasieskolan – en kunskapsöversikt* (1991) som är en förstudie och beskriver, som titeln avslöjar, skillnader mellan killar och tjejer på olika gymnasieprogram, både yrkes- och studieförberedande. I studien presenterar hon tidigare resultat inom ämnet samt kommer med förslag på fortsatt forskning. Studien är intressant för oss i och med att den beskriver tjejers situation på olika utbildningar historiskt sett.

Ytterligare en pedagog som skrivit mycket om elever som går på yrkesförberedande program är Margreth Hill (1998). Hon forskar kring intressanta infallsvinklar när det gäller elever på yrkesförberedande program men tyvärr fokuserar hon till stor del, precis som så många andra, endast på killar som går på dessa program.

I Hills avhandling, *Kompetent för "det nya arbetslivet"? Tre gymnasieklasser reflekterar över och diskuterar yrkesförberedande studier* (1998), syftar hon till att beskriva hur ungdomar från tre yrkesförberedande gymnasieprogram upplevt sina gymnasieår. De upplevelser som eleverna delar med sig av vill hon sedan ställa mot de samhälleliga krav som ställs på kompetens i arbetslivet. Hon vill också undersöka vilka möjligheter eleverna har att utifrån utbildningen utvecklas till sociala och ansvarstagande samhällsmedlemmar och hur de kan finna en vuxen identitet (Hill 1998:12).

Resultatet av undersökningen visar att det är svårt att ge eleverna den utbildning som de efterfrågar och behöver. Det är däremot lättare att lyckas med den visionen för de studiemotiverade eleverna. Hon säger att skolan måste bli bättre på att möta eleverna på deras egna villkor och erbjuda ett lärande som möter de behov ungdomarna har. Hon avslutar med att peka ut vissa områden där det är speciellt viktigt att det sker en förändring i utbildningarna. Områdena är bl.a. att reda ut vad som menas med olika begrepp såsom utbildning och bildning, när betyg behövs och hur social kompetens kopplas till dessa olika begrepp (Hill 1998:285).

En text vi tyckt varit mycket intressant är etnologen Margaretha Herrmans avhandling

Förändring med förhinder (1998). Avhandlingen handlar om utbildningen och den process som de ungdoms- och vuxenelever genomgick som började sin gymnasieutbildning på omvårdnadsprogrammet i, som författaren kallar, Västerstad och Söderstad hösten 1992. Hennes syfte är att visa på hur dessa elever säger sig uppfatta och förstå sin utbildning, sina livsvillkor och sina möjligheter, i 1990-talets krisdrabbade Sverige (Herrman 1998:16, 21). Herrman beskriver elevernas inställning till nyttan med arbetet som något som är en del av dennes personlighet och blir en egenskap som är eftersträvbar. Utbildningsrationalitetens grund vilar på idén att utbildning är gott i sig på längre sikt och målet är att eleven ska utbilda sig både för stunden och för framtiden (Herrman 1998:53, 56).

Eleverna får i denna avhandling själva ge sin version av vad som hände under deras utbildning. Utifrån denna aspekt liknar vårt arbete Herrmans eftersom vi också eftersträvar att ge elevernas egen bild av sin utbildning och sitt framtida yrke och också vi har gjort vår undersökning när Sverige återigen står inför en ekonomisk kris. Förutom att Herrmans bok är värd att nämna i detta forskningsläge kommer vi också att använda oss av den i vår analys då vi ansett den vara mycket användbar.

Avhandlingen *Yrke, Status och Genus* av sociologen Ylva Ulfsdotter Eriksson har som syfte att undersöka relationen mellan yrkesstatus och genus (2006). Hon visar på och tolkar uppfattningar om yrkesstatus såsom de uttrycks genom bedömningar, i samtal om yrkesstatus och i yrkesbeskrivningar. Vidare relaterar hon dessa till föreställningar om genus och klass. Hon anser att män och kvinnor i stort sätt arbetar inom olika verksamhetsområden och yrken och att det också finns en väsentlig skillnad när det gäller löner (Ulfsdotter Eriksson 2006:16, 199).

Hennes slutsatser är bl.a. att yrken som kräver lång utbildning och har höga inkomster rangordnas högre än yrken som är det motsatta. Däremot menar Ulfsdotter Eriksson att informanterna inte alltid anser att lång utbildning måste generera hög status. Det är ett flertal yrken som placerats i mitten av rangordningen fastän de kräver lång utbildning, detta är yrken som till stor del innehas av kvinnor (Ulfsdotter Eriksson 2006:205). Ett exempel på ett sådant yrke är sjuksköterska där andelen kvinnor uppgår till 91 %. Tre av fyra grupper placerade detta yrke under mitten av rangordningen (Ulfsdotter Eriksson 2006: 157, 86).

Denna text diskuterar yrken och status vilket gör texten relevant för vår undersökning eftersom vi vill undersöka gymnasietjejer syn på sitt framtida yrke och dess status. Detta är dock inget vi frågat dem direkt utan sådant vi hoppas ska komma fram under intervjuerna, vilket vi i efterhand anser att det har gjort. Ytterligare en intressant aspekt är att Ulfsdotter Eriksson fokuserar på yrken och kön, vilket vi också gör genom att vi intresserat oss för tjejer som läser på yrkesförberedande program som i det ena fallet är kvinnodominerat och i det andra fallet är mansdominerat.

2.2.1. Uppsatser

Vi har även funnit ett flertal uppsatser som behandlar det område vi vill undersöka. Anders Johansson och Anna Wängdahls C-uppsats inom pedagogik handlar om elever på yrkesförberedande program. I *Händerna är mina verktyg, hjärnan är bara ett hjälpmedel*, är de ute efter att lokalisera olika grupper, och inte bara individers, uppfattning om sitt program (2006). Genom detta har de använt sig av gruppintervjuer och intervjuat elever på fordons-, naturvetenskapligt- och samhällsvetenskapligtprogram (Johansson; Wängdahl 2006:20). De tar sin utgångspunkt i den förändring som skedde i skolan i och med Lgy 70 då alla

program fick samma kärnämnen. Författarna menar att elever på studieförberedande program har ett försprång gentemot elever på yrkesförberedande program, när det gäller att klara av sina studier, och att detta då också påverkade uppfattningen om fordonsprogrammet. Enligt intervjuerna med elevgrupperna fanns en outtalad hierarki på skolan där fordonsprogrammet var det som stod längst ner i denna hierarki (Johansson; Wängdahl 2006:26f).

Uppsatsens slutsats är att eleverna i gymnasiet, genom deras programval, socialiseras in i en framtida socialsamhällsklass. I gymnasieskolan befinner sig de teoretiska ämnena högre upp i hierarkin och kan då eventuellt bidra till att fordons eleverna ser sin kunskapssyn som ett andra klassens synsätt (Johansson; Wängdahl 2006:49).

En text som behandlar tjejer och kvinnor som går på elektrikerutbildningen är Agnetha Anderssons C-uppsats i pedagogik, *En studie om flickor och kvinnor på elektrikerutbildningen* (2006). I denna uppsats intresserar hon sig för att undersöka vad som styr tjejers och kvinnors val att söka sig till denna utbildning och hur de ser på sin situation på denna och också hur de ser på jämställdhet och könsskillnader (Andersson 2006:2, 19).

Hennes slutsats blir att de flesta söker sig till programmet p.g.a. ett intresse men många av de kvinnliga eleverna har också elektriker i sin familj eller i sin bekantskapskrets. De har varit nöjda med utbildningen men vissa av dem har känt att det varit svårt att bli accepterade just för att de är kvinnor (Andersson 2006:58f). Denna text kommer vi också använda oss av i vår analys.

Ytterligare en C-uppsats skriven i pedagogik och som rör sig kring elever på yrkesförberedande program, är *Framtiden när det gäller möjligheter att få jobb känns hyfsat trygg för min del – elevers erfarenheter att studera på omvårdnadsprogrammet samt en kartläggning av deras framtidsplaner* (Björklund, Lundberg, Svanström 2006). I denna uppsats vill författarna ta del av elevernas egna erfarenheter kring hur det är att studera på omvårdnadsprogrammet. De intresserar sig för elevernas erfarenheter av programmet, APU² och också hur de ser på framtiden i och med en växande äldre befolkning.

Deras slutresultat blev att många av eleverna valt att gå på programmet p.g.a. ett intresse att arbeta med människor och de flesta ansåg att deras förväntningar på utbildningen uppfyllts helt eller delvis. Drygt 80 % ansåg att de skulle få ett jobb efter gymnasiet. Fastän de flesta i undersökningen var nöjda med utbildningen ville bara hälften arbeta inom detta område, vilket författarna såg som en framtida utmaning för lärare på detta program att förändra (Björklund m fl. 2006:26f).

3. Teoretiska infallsvinklar

I denna uppsats utgår vi från fyra begrepp som fungerar som vårt teoretiska verktyg. Dessa begrepp är *kön*, *norm*, *status* och *klass*. Nedan kommer vi att definiera dessa begrepp och visa hur vi kommer att använda de i vår slutdiskussion. Innan vi förklarar dessa begrepp vill vi poängtera att begreppen, enligt oss, har en tendens att gå in i, påverka och vara beroende av varandra. För att förklara dessa begrepp utgår vi från två texter skrivna av två olika författare som båda intresserar sig för forskning kring de båda könen. Den första, *I en klass för sig*, är en avhandling skriven av socialantropologen Fanny Ambjörnsson och handlar om hur ett antal gymnasietjejer agerar utifrån normer, kön och klass (2004). Den andra texten är en avhandling

²Arbetsplatsförlagd utbildning

skrivna av etnologen Marie Nordberg, *Jämställdhetens spjutspets? Manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet* (2005). Avhandlingen handlar om män som befinner sig i traditionella kvinnoyrken och Nordberg analyserar relationen mellan det manliga och kvinnliga på arbetsplatsen.

Ambjörnsson och Nordberg har en liknande syn på begreppet kön och båda utgår bl.a. från Judith Butlers definition av det aktuella begreppet. Butler är professor i retorik och har omfattande skrivit om hur kön uppfattas och skapas. Butlers teori är att kön bekräftas mer eller mindre i relation till samhällets förväntningar på hur en man eller kvinna ska bete sig för att uppfattas som "normala" (Nordberg 2005:25, Ambjörnsson 2004:16). Både Ambjörnsson och Nordberg följer vidare Butlers teoretiska resonemang där hon kritiserar att män och kvinnor i dagens samhälle är två tydligt separerade kategorier och att män respektive kvinnor endast kan tillhöra en av dessa kategorier (Nordberg 2005:26, Ambjörnsson 2004:16).

Kön kändes för oss som ett ganska naturligt val att använda i vår analys eftersom vi bl.a. är intresserade av hur våra informanter tänker kring att de går på ett program där de är i en majoritet respektive minoritet utifrån kön. En naturlig följd på detta, enligt oss, är då att intressera sig för hur de tänker kring vad som är manligt och kvinnligt, alltså vårt socialt skapade kön, eller genus som det oftare kallas. Såsom vi beskrivit ovan innebär vår definition av begreppet genus hur vi agerar utifrån om vi kallar oss man eller kvinna och att detta beteende inte är något av naturen skapat utan istället föreställningar om hur de olika könen bör agera (Nordberg 2005:25). Även Ambjörnsson tar utgångspunkt i detta resonemang och intresserar sig också för de handlingar som leder till att en person uppfattas som tjej eller kille och hur dessa handlingar ser ut och vad som händer när man misslyckas med att artikulera dessa handlingar (Ambjörnsson 2004:12).

Normer kan sägas utgöra osynliga regler som människan oftast omedvetet rättar sig efter, regler som ses som det normala. Det som uppfattas som normalt existerar alltid i relation till en motpol, det onormala (Ambjörnsson 2004:22). Nordberg för också ett resonemang kring normalisering och menar att man genom att återupprepa vissa handlingar bidrar till att fastställa vad som uppfattas som manligt respektive kvinnligt (Nordberg 2005:19).

När det gäller status inriktar sig varken Ambjörnsson eller Nordberg direkt på detta i sina texter men vi anser att detta ändå är ett begrepp som indirekt blir tydligt i deras material på det sättet att maktstrukturer upprätthålls i förhållande till normaliseringsbegreppet (Ambjörnsson 2004:21, Nordberg 2005:14). Vi anser att vi ser spår av status i deras resonemang kring hur tjejer och killar följer eller bryter mot normer och vi menar då att detta också innebär att de når upp till en viss status. Nordberg beskriver begreppet hegemoni vilket är en benämning på vad som hierarkiskt har den högsta ställningen i relation till något annat (Nordberg 2005:19). Utifrån Nordbergs resonemang, om hegemoni, vill vi undersöka om vi kan koppla detta resonemang till vårt material när det gäller status. I denna uppsats använder vi också begreppet status som något som kan kopplas till ekonomisk status dvs. informanternas syn på vad som uppfattas som ett hög- respektive lågstatusyrke och som också kan ses som en hegemonisk ordning.

Resonemanget om status kopplar vi direkt till begreppet klass och vi syftar, liksom ovan, främst till våra informanternas berättelser om social bakgrund och hur den har påverkat deras val. Med tanke på vårt arbetes relativt begränsade omfattning och den knappa tiden, kommer detta begrepp däremot vara det vi lägger minst vikt vid. Vi kan tydligt se klassperspektivet men hade behövt göra en mer djupgående undersökning för att kunna analysera, på ett för oss,

helt tillfredsställande sätt. Vi kommer ändå föra viss diskussion kring detta i vår analys och lyfta fram vissa av informanternas svar där klassperspektivet visar sig. Som framgår av vårt material måste inte valet av yrkesförberedande program nödvändigtvis hänga samman med socioekonomisk klass.

4. Presentation av de två gymnasieprogrammen

Eftersom vi själva var nybörjare när det gällde både omvårdnad och elektronik kände vi att vi behövde läsa in oss på programmen innan vi gjorde våra intervjuer för att bättre förstå informanternas svar. Detta underlättade mycket för genomförandet av intervjuerna och också för transkriberingen. Genom detta insåg vi att många av våra läsare skulle vara lika ovetande som vi om hur dessa två program ser ut och att det därför kunde behövas en kort beskrivning av programmen. Nedan följer en presentation av grunddragen i de två olika programmen för att underlätta för våra läsare när det gäller vårt examensarbete och vårt resultat.

4.1. Omvårdnadsprogrammet

Margaretha Herrman har, som tidigare nämnts, skrivit en avhandling om omvårdnadsprogrammet och hon menar att den traditionella synen på omvårdnad fortfarande var fast rotad bland hennes informanter vid den tid då hennes undersökning gjordes, vilket var på 1990-talet. När den nya gymnasiereformen skedde på 1990-talet omstrukturerades även omvårdnadsprogrammet vilket innebar att programmet fick fler kompetensområden. Detta medförde bl.a. att programmet uppfattades som oklart och studenterna valde, trots fler kompetensområden som vidgade studenternas blivande yrkesmöjligheter, att inte vidareutbilda sig och flertalet av eleverna hade inte någon ambition att bli något annat än undersköterska (Herrman 1998:76).

Förväntningarna på yrket är en klassfråga visade det sig enligt Herrmans undersökning. De flesta i undersökningen hade ingen ambition att läsa vidare efter avslutat program och de som hade sådana planer hade föräldrar som var akademiker (Herrman 1998:95). Intressant i sammanhanget är att de som kom från arbetarklassen ansåg sig vara bäst lämpade för vård och omsorg för att de ansåg att de hade erfarenhet av att vara utsatta (Herrman 1998:150).

På Skolverkets hemsida kan man läsa information om omvårdnadsprogrammet och där finner man att programmet främst riktar sig till de som är intresserad av människor och att mycket av kunskapen man får efter avslutat program handlar om människan; biologiskt, socialt och psykologiskt. Programinformationen berättar att det krävs egenskaper såsom t.ex. lyhördhet och nästan en uppmaning om att man för att kunna ta hand om andra även måste kunna ta hand om sig själv.³

Omvårdnadsprogrammet räknas idag till ett av de nationella programmen i Sverige och enligt statistik över elever som läser programmet var det, läsåret 2007/08, sammanlagt 2952 stycken som läste programmet och av dessa var 2140 tjejer. För alla på utbildningen var omvårdnadsprogrammet deras förstahandsval.⁴

Det finns olika inriktningar inom omvårdnadsprogrammet och studenten kan t.ex. välja att inrikta sig mot hälsoarbete, äldreomsorg, psykiatrisk vård och omsorg, barn och ungdom,

³ <http://www.utbildningsinfo.se/sb/d/168/a/397>

⁴ <http://www.skolverket.se/sb/d/1718#paragraphAnchor0>

akutsjukvård och funktionshinder.⁵

Omvårdnadsprogrammet innefattar bl.a. gemensamma ämnen som Arbetsliv, Datoranvändning, Omvårdnad, Psykologi och Social omsorg. Förutom dessa och kärnämnen ingår även en obligatorisk APU där eleverna får praktisk kunskap om vårddyrket samt individuella valbara kurser som t.ex. Historia, Företagsekonomi och ytterligare kurser inom ämnet Omvårdnad. Efter avslutat program är eleverna bl.a. legitimerade undersköterskor, mentalvårdare och hemvårdare.

4.2. Elprogrammet

Det svenska elprogrammet har utvecklats i nära relation till den teknik- och samhällsutveckling som skett under 1900-talet. Yrkesutbildningar var i början av 1900-talet helt yrkesförlagd och kom senare att bli mer och mer skolförlagd (Skolverket 1998:8). År 1970 antogs en ny läroplan i Sverige (Lgy 70) och i och med detta blev elprogrammet en tvåårig utbildning där eleverna fick specialisera sig under andra året. I detta system upptog de yrkesförberedande ämnena ungefär 70 % av utbildningstiden (Skolverket 1998:9).

I slutet av 1980-talet gjordes ett försök med att utöka utbildningen till tre år istället för de dåvarande två. Riksdagen kom också efter en prövotid att besluta om att utbildningen i framtiden skulle vara tre år. Detta resulterade i att de allmänna ämnena, så som svenska, samhällskunskap och engelska, kom att få mer utrymme.

Dagens utbildning är uppdelad i kärnämnen och karaktärsämnen där kärnämnen upptar ungefär 40 % av undervisningstiden. Från 1970-talet går det alltså att se en ökning med 10 % av den tid som disponeras på kärnämnen. De resterande 60 % ägnas åt karaktärsämnen som både är gemensamma kurser och valbara sådana. Varje skola bestämmer själv upplägget av dessa kurser och har också möjlighet att utforma lokala kurser. Av den totala undervisningstiden på programmet ska minst 15 veckor vara APU (Skolverket 1998:10).

Syftet med elprogrammet är att ge eleverna grundläggande kunskaper om elinstallation samt att ge de nödvändiga tekniska och teoretiska kunskaperna inom de olika inriktningarna. Programmet syftar också till att ge en grund för fortsatt lärande i arbetslivet, men också för fortsatta studier.

Elprogrammet har fyra nationella inriktningar som eleverna kan välja mellan: automation, elektronik, elteknik och datorteknik. Som färdigutbildad finns en rad yrken att välja bland såsom elinstallatör, datatekniker, webbdesigner och hissreparatör. Flera av dessa yrken kan eleven gå ut i förvärvsarbete med direkt efter avslutad gymnasieutbildning men en del kräver att eleven går vidare som lärling, då oftast i ett år. De karaktärsämnen som utbildningen innehåller är Automation, Arbetsliv, Ellära, Elkunskap, Elektronik, Styrteknik och Projektarbete ⁶.

I statistik över de som sökte till gymnasieutbildningar i Sverige läsåret 2007/08 var det 4934 elever av 125496 som hade Elprogrammet som sitt förstahandsval. Av dessa var 123 stycken kvinnor. Läsåret 2007/08 var det 13012 elever som läste på Elprogrammet på de kommunala gymnasierna och av dessa var 337 kvinnor vilket motsvarar ca 2,6 % ⁷.

⁵ <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=15&skolform=21&id=15&extraId=0>

⁶ <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=15&skolform=21&id=3&extraId=0>

⁷ <http://www.skolverket.se/sb/d/1718#paragraphAnchor0>

5. Metod och material

I denna uppsats har vi använt oss av intervjuer, för att djupare få en inblick i det vi valt att undersöka. Eftersom vi närmade oss en miljö som vi själva inte hade erfarenhet av, kändes intervjuer som en bra metod. Vi ville också kunna säga något om informanternas vardagliga erfarenheter och då lämpar sig denna metod bra, då forskaren eftersträvar att se världen som den intervjuade själv upplever den (Esaiasson m fl. 2004:280ff).

Vid en enkätundersökning kan materialet bli större rent kvantitativt eftersom informanterna självständigt svarar på frågorna och på detta sätt kan man få många svar och forskaren kan ofta säga något mer generellt om en grupp. När man använder sig av samtalsintervju, som vi gjort i denna uppsats, går det inte att generalisera resultaten på samma sätt. Vi har bara några få svaranden och varje intervju kan ta sig helt olika uttryck. Vi har haft möjlighet att gå på djupet och försöka förstå hur dessa fyra tjejer tänkt kring vårt ämne och fått fram ett mer komplicerat resultat än vad en mer ytlig frågeundersökning kunnat ge. Det har också funnits utrymme för att registrera mer oväntade svar från informanterna. Detta får man inte på samma sätt vid en enkätundersökning då svaren ofta är bundna och inte ger utrymme för avvikande alternativ (Esaiasson m fl. 2004:279). I vår undersökning har det därför varit en fördel att göra intervjuer eftersom vi varit intresserade av de fyra informanternas egen uppfattning om sin utbildning och inte av att ge en generell bild av elever på dessa två program. Detta hade vi heller inte kunnat göra utifrån två personer på varje program.

Vid en intervju är det viktigt att vara väl förberedd inför processen. När frågor för en intervju konstrueras är det bra att tänka att de ska vara både tematiska och dynamiska. Att frågorna är tematiska betyder att de ska vara kopplade till det forskningsproblem som uppsatsen vill undersöka. Med dynamiskt menas att samtalet måste hållas flytande och att informanten hela tiden känner sig motiverad att fortsätta berätta om sina upplevelser och erfarenheter.

Ytterligare aspekter som är bra att utgå från är att frågorna ska vara lätta att förstå och att akademiskt språk undviks. Det är bra att inleda med ett antal bakgrundsfrågor som är lätta för informanten att förstå och som kan hjälpa till att skapa kontakt och bidra till en god stämning. En grundregel som kan vara bra att hålla sig till är att frågorna ska vara korta och svaren långa och inte tvärtom (Esaiasson m fl. 2004:290).

Frågor som vi ansåg var viktiga att fundera kring när vi konstruerade våra frågor var hur vi skulle formulera dem men också hur de skulle komma att uppfattas av informanterna. Vi insåg att bara vi två inte var tillräckliga för att kunna svara på dessa frågor. Vi satte oss först och diskuterade vad vi egentligen var intresserade av att ta reda på genom våra intervjuer. Vi läste också en del litteratur kring vårt ämnesval och tittade också på andra uppsatser som formulerat intervjufrågor. När vi konstruerat ett frågeformulär som vi själva kände oss nöjda med skickade vi detta till vår handledare så att hon också kunde se om våra frågor var relevanta för vår undersökning. Eftersom hon genom sitt arbete har mycket mer erfarenhet av intervjuer trodde vi att hon skulle kunna komma med bra råd kring hur vi formulerat frågorna eller om vi kanske upprepade oss på något ställe. Efter att ha gjort vissa justeringar och fått godkänt av henne så testade vi också att ställa frågorna till några vänner. På detta sätt kunde vi se om de hade lätt för att förstå vad vi menade och också se hur lång tid intervjuerna skulle ta. De frågor vi ställt till våra informanter handlar om tre områden kring program vilka är: bakgrund till val av program, program och framtida yrke. För mer information se bilaga 1.

När intervjuer genomförs finns det en viss risk för att en intervjuareffekt uppstår vilket betyder att intervjuarens kön, ålder och stil kan påverka hur informanten svarar. Ofta är detta inget problem för utfallet av undersökningen men skulle forskaren misstänka att den intervjuade påverkats så att svaren inte blivit neutrala så är det viktigt att detta redovisas (Esaiasson m.fl. 2004:293). Vi tror att alla som medverkar i en intervju påverkas av den som ställer frågorna och att det är oundvikligt att undkomma detta. Däremot har vi inte uppfattat det som att våra informanter har svarat snedvridet på frågorna p.g.a. detta. Istället tror vi att det var en fördel av vi båda var tjejer och relativt unga och att detta bidrog till att tjejerna kände sig avslappnade i vårt sällskap. Detta är i alla fall det vi har kunnat utläsa av de svar de gett.

För att kunna förstå meningsfulla fenomen måste dessa tolkas. Dessa tolkningar görs hela tiden eftersom forskaren, som alla andra, är en social aktör som måste kunna agera med andra sociala aktörer. När vi tolkar kan problem uppstå om vi inte delar samma förutsättningar med den som berättar och vi kanske uppfattar orden olika. Den tradition som ägnat sig åt att försöka förstå vad förståelse och tolkning är kallas hermeneutik (Gilje, Grimen 2006:175ff). När forskaren ägnar sig åt att ta del av muntliga berättelser blir en stor del av arbetet att hitta meningsfulla fenomen i materialet så som normer, regler, beteendemönster och förväntningsmönster. När en forskare ägnar sig åt detta hamnar tolkningen i fokus (Gilje; Grimen 2006:178).

All forskning består av ständig rörelse mellan helhet och del och mellan det vi ska tolka och den kontext det ska tolkas i. När man arbetar med att tolka en text är det viktigt att hela tiden tänka på att delarna påverkar helheten men också att helheten påverkar delarna. Om en tolkning av helheten ska kunna motiveras så måste den baseras på tolkningarna av delarna (Gilje; Grimen 2006:191, 193). Vi vill med detta säga att vi är medvetna om att denna uppsats bygger på samtalsintervjuer som tolkats utifrån våra egna erfarenheter vilket påverkar resultatet.

5.1. Urval

Innan själva intervjun genomförs är det viktigt att forskaren är väl förberedd och att informanterna också noggrant valts ut. Vid ett obundet slumpmässigt urval så har alla i den population man vill undersöka lika stor möjlighet att medverka. Population är de personer som forskaren vill kunna säga något om med sin undersökning (Esaiasson m.fl. 2004:174). Att alla har lika stor möjlighet att medverka innebär i praktiken att alla personers namn i populationen läggs i en korg och sedan drar forskaren slumpmässigt namn ur denna korg (Esaiasson m.fl. 2004:197).

I vårt fall har vi inte genomfört ett obundet slumpmässigt urval, detta för att vi inte var intresserade av att kunna säga något generellt om en grupp utan mer är intresserade av några få individers syn på vissa frågor. Efter samtal med vår handledare blev vi intresserade av att intervjua tjejer som läste på yrkesförberedande program och hade därför bestämt oss för att vända oss till ett kvinnligt dominerat program och till ett manligt dominerat program. I det första fallet bestämde vi oss för omvårdnadsprogrammet och kunde genom sökning på Internet komma i kontakt med en skola där detta program fanns. Vi mailade två av de lärare som var ansvariga för detta program och också programmets rektor. En av dessa två lärare mailade tillbaka och genom honom kom vi i kontakt med två tjejer som var intresserade av att ställa upp på en intervju. En förmiddag besökte vi dem på deras skola för att genomföra intervjuerna.

När det gällde att få kontakt med ett manligt dominerat program använde vi oss av våra personliga kontakter. På den VFU-skola vi båda gjort vår praktik på var fyra av fem program yrkesförberedande och antalet killar på skolan var 98 %. Genom att maila tre lärare som vi tidigare hade haft kontakt med under praktiken fick vi kontakt med två tjejer som gick sista året på elprogrammet med inriktning mot automation. Genom en av lärarna fick vi veta att de var intresserade av att medverka och fick deras telefonnummer för att kunna ta kontakt. Vi ringde dem och bestämde träff på deras skola för att där genomföra intervjuerna. Genom detta fick de vara i en miljö de kände till vilket vi tänkte kunde vara bra för att skapa en avslappnad stämning vid intervjuerna, samma gällde för omvårdnadseleverna. När vi valde ut tjejerna på elprogrammet var vi också noga med att inte välja elever som vi själva undervisat under vår VFU eftersom det kan vara svårt för oss som forskare att upprätthålla en vetenskaplig distans med personer som vi eventuellt känner (Esaiasson m.fl. 2004:286).

5.2. Etik

När forskare använder sig av intervjuer i sin undersökning är den etiska aspekten väldigt viktig. I en intervju blir den intervjuade mer utlämnad än i en enkät eftersom den intervjuade får mycket mer utrymme och ofta kan gå in mer i detalj när denne svarar på frågorna. För att våra informanter inte ska känna sig utlämnade när de svarar på våra frågor väljer vi att låta dem vara anonyma. Många frågor kanske inte känns speciellt känsliga men de rör ändå vilken syn eleverna har på sig själva och vilken bakgrund de kommer ifrån. De har också möjlighet att kritisera sitt eget program vilket kan kännas olustigt om de vet att svaren direkt leds tillbaka till dem själva. Viktigt att komma ihåg är att anonymiteten aldrig får brytas. Har forskaren lovat informanterna anonymitet måste detta hållas, även om det skulle innebära att analysen skulle bli begränsad av detta (Esaiasson m.fl. 2004:285). Vi har valt att bara intervjua tjejer som fyllt 18 år, detta för att de då är myndiga och själva kan ta beslutet om medverkan.

6. Resultatredovisning

Nedan följer utdrag ur våra intervjuer och våra kommentarer till de svar tjejerna gett. Vi har delat upp resultatet i olika delar så att det första avsnittet behandlar Sara och Anna som går på omvårdnadsprogrammet och sedan följer de andra två intervjuerna med Mia och Linda som går på elprogrammet. Sedan kommer ett avsnitt där vi jämför de fyra eleverna med varandra och här kommer också den större delen av vår analys in. Allra först kommer en kort presentation av våra informanter.

6.1. Presentation av informanter och intervjusituation

Vi har intervjuat fyra tjejer för detta examensarbete, två som går på omvårdnadsprogrammet och två som går på elprogrammet. Vi valde att intervjua varsin informant från varje program dvs. att vi båda har intervjuat en tjej på omvårdnadsprogrammet och en tjej på elprogrammet. Innan vi presenterar vårt resultat av dessa fyra intervjuer vill vi presentera informanterna kort. Eftersom de är anonyma är de namn vi härnäst kommer använda fingerade.

Sara är 18 år och läser andra året på omvårdnadsprogrammet på en gymnasieskola i en närliggande kommun till Göteborg. Hon började läsa socialmedicin på samma skola men kände att detta inte passade henne och började istället på omvårdnadsprogrammet hösten 2007. Saras föräldrar är skilda och hon bor både hos sin mamma i södra skärgården och hos

sin pappa som bor i centrala Göteborg. Mamman arbetar på en bank och pappan är arbetslös men har tidigare arbetat på en bank. Klassen hon går i har 18 elever och ingen av dem är killar. Anna går i samma klass som Sara och är också 18 år. Hon började först läsa på samhällsvetenskapliga programmet på en annan gymnasieskola men kände att detta inte riktigt passade henne. Istället började hon på omvårdnadsprogrammet året därefter. Hon bor i den sydvästra delen av Göteborg med sina föräldrar, där mamman är ekonom och pappan är civilingenjör.

Mia är 18 år och läser sista året på elprogrammet på en gymnasieskola i Göteborg. Hon och hennes föräldrar bor i en av de norra stadsdelarna men för det mesta bor Mia hos sin fästman utanför Göteborg. Mias pappa jobbar på Volvo, på krocklabbet, och hennes mamma inom vården med funktionshinder. Hon går i en klass med tolv elever där hon är en av de två tjejerna. Linda går i samma klass som Mia och är också 18 år och bor utanför Göteborg med sina föräldrar. Hennes pappa är elektriker och hennes mamma arbetar som husmor på en dagcentral för missbrukare. Både Mia och Linda inriktar sig på automation vilket innebär att man lär sig hur maskiner styrs, programmeras och underhålls.

Utifrån våra frågeställningar har vi formulerat rubriker som sammanfattar flera frågor till ett tema. Vi har valt att presentera informanternas svar precis såsom de uttalat dem under intervjuerna vilket har lett till att det blivit mycket talspråk i citaten. Detta gjorde vi för att ge en så korrekt återberättelse av svaren som möjligt. På vissa ställen har vi kortat ner några citat eller kanske omarbetat de med egna ord, detta om de i sin ursprungliga form varit för långa. Våra egna kommentarer av svaren och de tolkningar som görs är förstås våra egna tolkningar av tjejernas svar och inget annat.

6.2. Analys av omvårdnadsprogrammet

6.2.1 Synen på sig själv som person

På frågan hur tjejerna ser på sig själva så berättar Anna:

Mmm... Jag vet inte riktigt? Jag är bra på att lyssna... jag lyssnar på mina kompisar när dom... dom kan ringa till mig och... bara prata. Jag vet inte riktigt? // Mmm... pålitlig kan jag säga att jag är... faktiskt. Sen vet jag inte riktigt... jag är inte så bra på att komma på sånt.

Sara säger:

Mm ja äh bryr mig om andra och jag är ordningsam, ja.

Här svarar både Anna och Sara med egenskaper som generellt anses tillhöra den ”goda omvårdaren” som Margaretha Herrman uttrycker det genom hennes undersökning i *Förändring med förhinder*. De elever Herrman intervjuat berättar att det måste finnas ett intresse och en vilja hos en god vårdare för att vara framgångsrik (Herrman 1998:148) vilket både Anna och Sara uttrycker i sina intervjuer och som man kan anta vara en generell uppfattning för de som utbildar sig till vårdare.

6.2.2. Varför väljer flickor detta program?

När Josefin frågade Anna vad anledningen främst var varför hon valde omvårdnadsprogrammet berättar hon att hon först valt samhällslinjen på en annan skola men att hon inte tyckte att det passade henne. Istället valde Anna omvårdnadsprogrammet som

enligt henne är en bra grund och som förhoppningsvis ger henne möjlighet att komma ut i arbetslivet direkt efter gymnasiet.

På denna fråga svarar Sara:

Det är för att jag tycker om människor och vara med människor och hjälpa människor // Och sen jag tycker väldigt mycket om barn så det har jag tänkt att välja den inriktningen man kan välja i trean.

En intressant aspekt, när det gäller denna fråga, är att både Anna och Sara påbörjade andra gymnasieprogram innan de valde omvårdnadsprogrammet. Detta framkom i början av intervjun med Sara. Anledningen till att de valde just omvårdnad skiljer sig något just här men senare i intervjun med Anna så var intresset för människor en faktor som spelade in. Margaretha Herrmans undersökning visar att många av tjejerna som hon intervjuade också betonade intresset för människor som en orsak till att de valt omvårdnadsprogrammet (Herrman 1998:34).

På frågan om vad Anna anser är det bästa med utbildningen så svarar hon:

Att man får en bra grund... och man blir ju undersköterska när man går ut... och så, alltså... det är ju väldigt nyttigt... alltså användbart... som man kan ha alltså, har man ett jobb... alltså nu som hemma också... när man får barn eller nånting sånt som... man vet hur allting funkar och så...

Anna påpekar än en gång att kunskaperna man får inom omvårdnadsprogrammet är något positivt och som hon uppskattar och kan ha nytta av även utanför skolan och i framtida yrke. Den här nyttan som hon beskriver uppfattas som en kunskap som är ovärderlig. Herrman skriver i sin bok att den ”nyttiga kunskapen” omvårdnadseleverna fick gav dem jämbördig status, rent betydelsefullt, som en teoretisk linje gav de eleverna (Herrman 1998:218).

På samma fråga så berättar Sara:

Eh det är omvårdnadsämnena och att det känns väldigt bra i klassen och så där, alla vill jobba inom vården känns det som och god stämning på skolan på hela skolan och praktiken är jätterolig.

När vi frågade om det fanns någonting med utbildningen som var mindre bra så svarade Anna: *Det vet jag inte riktigt ja... Det är väl att man inte... det... alltså man kan ju inte komma in på alla utbildningar liksom... man måste ha väldigt bra betyg för att komma in på sjuksköterskeutbildningen om man vill gå vidare med det då... // Men det kanske inte är så många som har det då... man måste ju verkligen ha väldigt bra betyg för att komma vidare...*

Sara svarade:

Nä jag är faktiskt väldigt positiv och glad över detta.

6.2.3. Ett typiskt tjejprogram

Nu ville vi veta vad tjejerna ansåg om att omvårdnadsprogrammet har så stor majoritet av tjejer och såhär svarade Anna:

Alltså från början så tyckte jag liksom, oh va jobbigt och komma med massa tjejer... tycker att... tjejer är ju så himla jobbiga... och så, va ska jag... tjatiga och så... det blir mycket bråk men vi har ju väldigt bra gemenskap i klassen... och det är ju lite tråkigt att det inte är så många killar...

Josefin undrade hur många de var i klassen och Anna svarar att de är 18 stycken tjejer och berättar sedan:

Vi hade några killar förut... men dom har bytt... det är ju tråkigt men... Det kan ju vara lite fler killar fast ja... det går bra ändå tycker jag...

Anna tycker visserligen inte att det är ett problem att det är få killar i klassen men fortsätter ändå med att säga:

... det är ju... det hade ju hade klart varit nog bättre med en massa killar men det är ju också lite lugnare på ett sätt också...

Sara säger såhär när Andrea frågar henne vad hon tänker om att det är så få killar på omvårdnadsprogrammet:

Det är faktiskt lite tråkigt. Vi var tre killar från början // Nu är vi ingen kille.

Sara berättar att två av tre killar slutat på omvårdnadsprogrammet och den tredje bytte till parallellklassen för att slippa vara ensam kille i en klass eftersom den andra klassen i årskurs två hade tre killar sen tidigare. Sara tror själv att det är bra om en klass är blandad med både tjejer och killar och att båda könen behövs. Hon berättar vidare:

Och även för en klass så är det ju, blir det nog roligare. Det kan vara lite konflikter och sånt när det är bara tjejer.

Ingen av tjejerna tycker att det är ett större problem förutom att det är tråkigare. Båda anmärker att det är jobbigt att det är mycket tjejer p.g.a. att bråken blir annorlunda än om det skulle finnas killar i klassen.

Annas förklaring till varför det är så få killar som väljer att gå omvårdnadsprogrammet är: *Det är nog det att dom tycker att liksom... det är ju... för tjejer liksom... det är ju också så... förr i tiden var det ju bara sjuksköterskor alltså... tjej... man... kvinnliga sjuksköterskor som... och så också det är ju liksom lite det fortfarande tror jag.*

Anna tar fasta på en syn på omvårdnad som är starkt rotad och har varit långt tillbaka, nämligen att omvårdnadsyrket är ett yrke som tidigare endast haft kvinnliga utövare. Denna syn kan man även finna på flera olika ställen i Margaretha Herrmans undersökning med gymnasietjejer (Herrman 1998:76, 146, 148).

På samma fråga svarar Sara:

Det har nog varit så väldigt länge tro jag va, eh och sen så de försöker ju få in killar på programmet genom att på reklamen har de ju alltid med en kille på varje program // Ja det är inte alls bara tjejer men jag tror att killarna har blivit rädda för att välja det för att bli ensamma killar.

Sedan ville vi veta om de hade några förslag till hur man skulle kunna locka fler killar till omvårdnadsprogrammet och Anna svarade:

Jag tror att... dom flesta vet... tror ju bara att det är liksom... ja man blir sjuksköterska, undersköterska... det är ju inte så många som vill bli det... man kan ju också liksom komma ut med det att det finns även utbildningar för killar... som typ ambulansförare... det är ju... dom flesta killarna här på skolan vill ju bli ambulansförare... så då kan man ju komma med mer såna förslag... och man kan ju bli polis och annat sånt... // Så att man lockar lite mer killar.

Josefin bekräftar det Anna redan sagt om att omvårdnadsprogrammet är en bra grundutbildning och säger halvt frågande och halvt menande att det inte bara är tjejer som kan jobba som undersköterskor och då berättar Anna:

Näe... man har ju sett det på... när man vart ute på praktik att... dom arbetar väldigt bra killarna och dom... t.ex. dom äldre på boendena dom tycker ju om dom manliga undersköterskorna jättemycket liksom... tycker att dom är jättegöa och så.

Sara tror att det intresset för omvårdnadsprogrammet finns hos killar men att de inte vågar för att de är rädda att bli ensamma killar i en klass med bara tjejer. När Andrea frågade Sara om hur hon trodde att man skulle kunna locka fler killar till omvårdnadsprogrammet så svarade hon:

Ja det är svårt tror jag faktiskt. Det skulle väl vara att det började många på en gång.

Trots att tjejerna inte verkade tycka att det var ett stort problem att det finns så få killar på utbildningen så framhåller båda att det skulle behövas och att det finns killar som kanske skulle vilja gå omvårdnadsprogrammet men att de känner av att det är ett program och yrke för tjejer. Intressant i sammanhanget är att Anna uttrycker sig tvetydigt för samtidigt som hon verkar ha inställningen att tjejer ska vara sjuksköterskor och killar ska ha typiskt manliga titlar såsom ambulansförare och polis så säger hon att manliga undersköterskor arbetar bra och att de uppskattas av vårdtagarna.

6.2.4. Omgivningens syn på omvårdnadsprogrammet

På frågan om vad tjejerna tror att andra tycker om deras utbildning och vad de fått för reaktioner när de berättat att de går omvårdnadsprogrammet svarar Anna:

Jag pratar ju med mina kompisar om det och dom... jag har ju fått mycket kritik liksom att... ska du liksom va ute och torka rumpor nu och sånt där...? Och det var ju lite så jag tänkte också förut men sen så förklarar man ju för dom nämen de är ju inte bara det man gör tänk hur... hur skulle du vara när du blir äldre.... eller... eller din mamma blir äldre... hur skulle... vem skulle ta hand om henne då? // Men då får dom ju lite mer insikt i det då också... men jag har ju fortfarande fått liksom... säger ju såna kommentarer men det är inte nånting jag bryr mig om längre... // Får väl låta dom säga det då liksom...

Josefin berättade att hon fått beundrade reaktioner av människor som inte arbetat inom vården, när hon arbetat inom hemtjänsten, och frågade om Anna fått liknande reaktioner och Anna svarade:

Mmm... inte direkt så mer än kanske från folk som går på den här skolan också... men ja, mina kompisar är lite mer såhär att dom vill ha... tycker att man ska ha högre utbildningar... att man ska utbilda sig vidare och så. // Det är inte riktigt så jag tänker för jag vet ju inte riktigt vad jag ska göra och så... dom kanske är... dom tycker att... man ska vara lite mer estetiskt... dom håller på mycket med musik och teater och sånt... så då blir det så att när det gäller skolan så är jag väl lite utanför samtalsämnet och så...

Det är tydligt att Anna befinner sig i en social miljö där kompisarna går på teoretiska program och där de utan någon egentlig motivering anser att Anna borde gå en högre utbildning.

När Andrea frågar Sara om vad människor utifrån anser om omvårdnadsprogrammet svarar hon:

Eh jag har fått den uppfattningen om att folk tror att det är slapt // Alltså att de tror att

mindre läxor och mindre att göra än andra program men så vi läser liksom ämnen och har prov och grejer i de ämnena även om vissa är mer praktiska och kanske om människan som man kan lite innan om och så där. // Och sen så vi har ju bara matte A på programmet och såna saker tro jag folk tycker är konstiga och jag har valt B då.

Omvårdnadsprogrammets status är tydlig här i och då i jämförelse med de teoretiska programmen. Programmet har uppfattats som något slappare och ett program som elever med låga betyg och låg motivation väljer vilket Herrman också beskriver (Herrman 1998:36).

Fler reaktioner som Anna fått av omgivningen är att kompisarna tror att yrket bara innebär att torka rumpor och liknande och avslöjar också att det var en föreställning som hon själv hade innan hon började på omvårdnadsprogrammet. Hon berättar att hon försöker förklara för kompisarna att yrket är så mycket mer än att bara torka rumpor och att det ligger ett värde i att ta hand om människor. Hon brukar t.ex. fråga sina kompisar om vem som ska ta hand om dem eller deras mammor när de blir äldre och därigenom få dem att inse att Annas yrke är värdefullt och något som alltid kommer att behövas.

På frågan om hur Sara blivit bemött av sin omgivning när hon berättat att hon läser på omvårdnadsprogrammet svarar Sara:

Mina kompisar tycker att det passar mig väldigt bra. Jag har alltid varit en sån person som tar hand om andra och så de tycker det är jättebra. Och sen såna som jag inte känner innan de tycker mest att det är liksom positivt ja.

Anna som har kompisar som förhåller sig skeptiska till hennes utbildning säger så här när Josefin frågar hur hon tror att andra uppfattar hennes framtida yrke:

Jag tror att det kommer att ta ett tag innan dom... får den insikten att man gör ett bra jobb... för jag har ju kompisar som liksom som har kommentarer och... om det fortfarande... // Du borde välja nån annan utbildning som är högre och liksom... få bättre betyg och sånt där liksom... och det är väl inget jobb och jobba som det typ... // Jag säger det liksom... jag tar ju hand om människorna liksom

Annas kompisar tycker att hon i alla fall borde vidareutbilda sig till sjuksköterska eller läkare men det är ingenting som hon själv är intresserad av i nuläget.

Andrea får svaret på hur Sara tror att andra uppfattar hennes framtida yrke:

Ja det beror på vem det är som tänker om det, jag har ju kompisar som tycker att det är lite bra och att de också vill jobba med människor och de tycker det är jättebra och sen finns det andra som absolut inte själva skulle kunna tänka eller så säger de det är ju bra att några vill.

När Andrea undrar vad anledningen till att människor inte vill jobba inom vården är svarar Sara:

Ja många har ju uppfattningen att det är väldigt slitigt och att det kanske bara är att torka skit och så. skratt.

Sara tror, liksom Anna, att människor har förutfattade meningar när det gäller vårdrket och inte ser att yrket har mer helhet än så.

Att det finns en uppfattning om att yrket är ett lågstatusyrke är uppenbart i både Annas och Saras berättelser men själva ser de inte yrket som så utan snarare som ett yrke som i högsta grad är något värdefullt.

6.2.5. Den egna synen på utbildningen

Vi frågade tjejerna om de tyckte att omvårdnadsprogrammet lärt dem något och varit givande och Anna som har gått på en annan skola tidigare och gått om ett år tycker att hon har lärt sig mycket mer på den nya skolan och programmet.

Josefin frågar Anna vad hon tycker att hon lärt sig och hon berättar:

T.ex. medicinsk grundkurs... jag har ju gillat så jättemycket om kroppen och så... det är ju alltså... det är ju... är ju roligt... jag tycker det är roligt och då lär man sig ju det bättre och det är bra...

Anna tror, liksom Sara, att folk uppfattar utbildningen som slapp och att studenterna valt omvårdnadsprogrammet för att de är lata och inte bryr sig om sin skolgång eller framtid och fortsätter:

... men det... jag kan hålla med om att det fortfarande är lite så men alla är ju... liksom... det är ju ingen som kommer att missköta sitt jobb, alla älskar ju utbildningen liksom... och... alla tycker ju om det dom kommer jobba med... och man märker ju det... det är ju inte alla heller som... missköter skolan om man säger så... det finns ju dom som verkligen vet vad dom vill... och... strävar efter det.

Sara svarar såhär på frågan om vad hon lärt sig:

Ja alltså jag har lärt mig jättemycket liksom också i andra situationer än på praktik och i skolan, alltså man lär ju sig med sina vänner hur man ska vara och tänka.

Sara anser att utbildningen är väldigt fokuserad på människan och inte bara på människokroppen utan även relationen mellan människor där värderingar om hur man ska vara och bete sig mot sina medmänniskor är värdefull kunskap. Sara blev mer positiv till utbildningen efter att hon varit ute på APU men annars så har utbildningen uppfyllt hennes förväntningar.

Att omvårdnadsprogrammet uppfattas som ett slapt program betonas här ännu en gång men att det inte är det som är intressant utan att alla som läser programmet tycker om utbildningen och är motiverade för att yrket är något som de faktiskt gillar och kommer att utföra bra.

6.2.6. Vad kännetecknar en bra vårdare?

Anna svarar såhär på frågan om vad som kännetecknar en bra vårdare:

Mmm... eh, att man gillar sitt jobb... det måste man ju göra... och man måste... jag har alltid tänkt såhär att man har den inställningen att... eh, det här är mitt jobb och det kommer inte bli bättre av att jag missköter det... då är det lika bra att man sköter det... man ska komma och ha en glad inställning och sånt...

Josefin frågar vidare om det finns andra egenskaper som är viktiga förutom Annas tidigare beskrivning av sig själv, att hon är pålitlig och kan lyssna, och Anna svarar:

Det är ju bra man kan ju prata med patienter och sånt... // ... och kan lyssna på dom det är ju... det behöver man ju... liksom att man ska vara nära och liksom en klapp på ryggen kan ju göra jättemycket och sånt... man ska inte va rädd för närhet och så...

På frågan om vad som kännetecknar en bra vårdare svarar Sara:

Ja man ska liksom vara intresserad av varje patient och kunna ändra sig utifrån ändra sitt eget förhållningssätt utifrån den patient man möter; liksom känna av. // Och sen att kunna lyssna bra ja.

Här är både Anna och Sara överens och båda menar att man ska kunna lyssna på patienten och att vara lyhörd för att man ska vara en bra vårdare. Intresset för människan är i fokus och att man ska prioritera patienten i första hand. I Margaretha Herrmans undersökning finns liknande åsikter när det gäller att det är viktigt att ha den "rätta inställningen". De elever hon talat med beskriver det som att det är viktigt att ha en bra människosyn som inte finns nerskriven men som fungerar som en idealbild på hur en bra vårdare ska vara (Herrman 1998:152).

6.2.7. Framtidsplaner inom vården

Vi frågade tjejerna vad det bästa med deras framtida yrke är och Anna svarar:

Att man får jobba med människor tycker jag är kul och ja... det är liksom... om t.ex. va med på sjukhus... då är det... jag tycker det är jätteroligt och se när människor blir bättre... då blir man jätteglad och det är ju härligt.

På samma fråga säger Sara:

Kunna hjälpa människor och att det kommer alltid finnas jobb inom yrket och även utomlands om man känner för det... // Det är ju liksom alla människor behöver ju samma vård

Det mänskliga mötet och omtanke för patienten är något som båda uppskattar med yrket. De påpekar också att det finns en glädje i att hjälpa människor som en slags bonus i yrket och Sara menar också att vårdare alltid behövs för att det alltid kommer att finnas sjuka människor och att det finns stor valfrihet när det gäller att kunna jobba, även utomlands. Sara nämner dessutom det faktum att vårduket alltid kommer att existera och i samma mening att alla har rätt till lika vård vilket även Herrmans omvårdnadselever talar om när det gäller egenskaper hos en bra vårdare och att man måste behandla alla patienter lika (Herrman 1998:153).

På frågan om vad det sämsta var med tjejnans framtida yrke svarade Anna:

Att det tar väldigt mycket på kraften när man gör många lyft och... det är ju så att det är väldigt jobbigt när man står upp länge och liksom... det är jobbigt så... det tar ju på en... det har ju vart så när man är uppe och går så säger handledaren... men nu har du varit uppe sen imorse du kan väl sätta dig ett tag och ba vila lite så ba nämen det behöver jag inte och så sätter man sig och så känner man ba huu, det behövde jag visst det. Man känner ju det liksom när man väl satt sig ner att det är jobbigt.

Sara tar upp en annan negativ aspekt med det framtida yrket:

Lönerna är ju inte så bra eh undersköterskelönen är ju kanske väldigt dåliga och sen lite bättre när man går vidare då.

6.3. Analys av elprogrammet

6.3.1. Självbild

Linda säger att hon ser på sig själv som en glad och positiv person, en person som oftast försöker se ljusst på saker. När Mia får frågan hur hon ser på sig själv är hon mer osäker: *Det vet jag nog inte riktigt...// Det är la nog det att om jag hittar någonting som jag liksom vill veta hur det är så ger jag inte upp.*

6.3.2. Val av program

Som svar på frågan varför informanterna valde just elprogrammet svarar Linda att:

Eh jag har varit med pappa då och praoat i nian och jag tyckte det var intressant åh väldigt bra lön. Åh ändå även om man är tjej det är inte så mycket eh i branschen med lön så är det mer efter kvaliteter och det tycker jag är rättvist och bra åh jag trivs bättre med killar också än med tjejer.

När Mia får samma fråga svarar hon så här:

Ja, när jag var sju år så åkte jag med pappa till jobbet och så sa jag ju det att när jag blir stor så ska jag bli elektriker och det har jag sagt sen jag var sju år och ändå när han jobbade på FOAB så det är det som fick mig att vilja bli elektriker och så.

I denna fråga blir det väldigt tydligt att båda tjejerna påverkats av sina pappor i sitt val av gymnasieprogram och det är det första båda nämner när de får frågan. Detta är också något som kommer fram i Agnetha Anderssons uppsats *En studie om flickor och kvinnor som läser på elektrikerutbildningen* (2006). Av hennes informanter är det mer än hälften som har en elektriker i familjen eller i den närmsta bekantskapskretsen (Andersson 2006:33). Mia på elprogrammet tror också att bakgrunden spelar in även i andras fall:

... jag tror vi var fem tjejer av kanske tretton i min förra i grundskolan då som valde att gå elämnen.

Josefin går vidare med att fråga om varför Mia trodde att det var på detta sätt:

Tror du att det hade nånting med att det... ni kände varandra eller att ni valde...

Mia svarar då:

Nä... det hade nog och göra med våra föräldrars yrken och göra... alla tjejer som hade bestämt att gå el... deras pappor jobbade med el då...

Linda lyfter också fram att hon tycker det är bra att lönen grundas på kvaliteter och inte kön. Linda säger också att hon trivs bra med killar vilket också kommer fram i intervjun med Mia under andra frågor. När hon får frågan om hur många kvinnor det fanns på hennes praktikplats svarar hon så här:

Ja de... var tre tjejer..en var sommarjobbade som började tidigare och sen så en som jobbade på foto och så var det en som jobbade med själva krockandet då... sen var resten 10 eller 15 killar... men det tycker jag var helt okej...

Tjejerna får frågan vilka fördelar och nackdelar som finns med den utbildning de valt och lyfter fram olika aspekter. Linda säger att:

Eh det är så att du får samma kompetens som om du skulle gå installation då. Och sen får du lära dig lite mer om själva hur man programmerar saker och hur man servar lite robotar och så och såna grejer så det är spännande, mm, och rita i CAD⁸ och så.

Mia svarar istället att:

Det är att man kommer ut till ett arbete med en gång. Och det är så stor efterfrågan på automationstekniker just nu.

Här lyfter tjejerna fram olika positiva aspekter. Medan Linda mer fokuserar på den breda kompetens som utbildningen ger så är det den praktiska delen som är det Mia lyfter fram mest och att arbetsmarknaden ser ljus ut.

⁸Computer-aided design (datorstödd konstruktion) www.ne.se/sok/CAD

På vad som varit mindre bra i utbildningen säger Linda att:

Eh ja att vi har långa dagar skratt ja vad ska man säga automation är väl mer en plugglinje om man jämför med annan el jämfört med installation de har ju en ledig dag och det har ju inte vi.

Medan Linda har svårt för att hitta något direkt som hon tycker varit dåligt har Mia vissa invändningar angående sitt gymnasieval:

Just den här utbildningen är att... just nu när vi började automation då så tog de bort några viktiga ämnen som var just specialiserat för automation och så satte de dit mer elgrejer, så det blir halvt elektriker och halvt automationstekniker så det blir en blandning lite, så inte fullt hundra procentigt automation. //...så det är väldigt mycket mikroprocesser och sånt som har gått bort // ... hur man mer i detaljerat går in i olika robotar och försöker laga själva kretskorten och inte bara programmering.

Linda kan inte direkt hitta något dåligt med ämnena utan menar mer att det är jobbigt att ha så långa dagar. I följdfrågorna om det finns något onödigt i utbildningen säger hon också att alla ämnen behövs på programmet, även de "astråkiga". Mia visar mer en besvikelse över att utbildningen mer kommit att inrikta sig på elektrikeryrket istället för automation. Hon säger också i följdfrågorna att det är onödigt att ha vissa av de teoretiska ämnena så som religion och samhällskunskap som inte ger henne något i det framtida yrkeslivet.

När Andrea ställer frågan om det varit en givande utbildning svarar Linda att:

Ja det har den ju, den har gett mig väldigt mycket.

Mia ger ett liknande svar på frågan:

Jag känner att jag lärt mig extremt mycket jämfört med när jag kom hit när jag inte ens visste vad liksom hur man skulle mäta ampere så det var ju det första lektionen var väldigt hård...

Här är båda väldigt överens om att de fått ut väldigt mycket under de två och ett halvt åren som de hittills gått på programmet. Medan Linda nöjer sig med att säga att utbildningen gett henne väldigt mycket går Mia vidare och visar att hon verkligen känner sig kompetent och att hon utvecklats under dessa år.

Jag har blivit mer... jag vet inte hur man ska förklara det men... jag tänker på fler... i fler banor om man säger så... så att man tänker på nu ska jag göra detta och då ska jag göra bara detta utan man får ju tänka på att också med tanke på att det är väldigt stora risker inom det vi jobbar med, med tanke på att vi ska tillslut jobba med 600 volt...// Ja... man har 230 i vägguttaget... och så måste man tänka på att om man gör detta så måste man lägga till en säkerhetsgrej och för att den här säkerhetsgrejen ska funka så måste man lägga till detta...//...då måste man tänka väldigt många steg i taget för att komma fram till en slutgrej... så det har jag lärt mig att liksom... jag trodde inte jag kunde liksom tänka på så många olika saker samtidigt när det gäller en liten grej men det har jag lärt mig att det är ju inte så svårt.

Hon fortsätter sedan med att säga att:

Ja, det är rätt roligt med tanke på att jag har en... två småsstrar på tio och åtta år... och då känns det kul att liksom veta att det här kan jag liksom och det här liksom kan jag lära dom liksom och det är inget som alla andra kan också...

Utifrån dessa citat tolkar vi det som att Mia verkligen känner att hon utvecklats och vuxit under utbildningens gång. Det är roligt att se att hon visar en stolthet över sin kompetens i det

framtida yrket. Att hon inte själv trodde att hon kunde tänka i så många led samtidigt och nu vet att hon kan hantera det. Samma stolthet anser vi visar sig i det sista citatet där hon berättar om hur hon kan lära sina småsyster detta och att den kompetens hon innehar inte är något alla kan.

Hon säger sig också förändrats på andra sätt under utbildningens gång:

Jag har nog blivit lite mer kaxigare av sig om man säger så... för jag... innan jag kom hit då var jag väldigt blyg och vågade inte prata så mycket, vågade inte räkna upp handen även fast jag kunde svaret... men nu sen om jag kan svaret så kan jag få fram det och ja... ja... det är faktiskt till en fördel att man blir lite mer som killarna. Man vågar mer...

Vi frågar tjejerna om deras syn på programmet har förändrats sen de började på utbildningen. Mia ger inget svar men Linda säger att:

Ja du man har ju alltid förväntningar och sånt men det är nästan som jag hade förväntat mig i alla fall och så. Det kanske var lite mycket matte kanske lite svårare matte än vad jag tänkt mig men ja det går bra ändå.

6.3.3. En mansdominerad utbildning

Elprogrammet har en klar majoritet av manliga elever och vi frågar Linda och Mia vad de tänker om det. Linda svarar att:

Ja det är jättetråkigt för ja eh tjejer har ju lika stor kompetens som killar att göra elgrejer och om man väljer automation så är det inte lika tungt heller som om man väljer installation då utan man kan sitta och rita CAD eller programmera så det är inte lika fysiskt tungt. Eller som att t.ex. gå runt och sätta upp kablar alltså så det är väldigt bra jobb för kvinnor så så jag tycker att fler skulle ...

Andrea går vidare med att fråga:

Ah så det känns inte som att det finns en anledning egentligen till att inte fler tjejer skulle ...

Linda svara då att:

Nä det är bara för att det finns en stämpling på att det är män som gör det tror jag det är bara en stämpel som ska bort.

När Mia får frågan om hur hon tänker kring att hon går på ett mansdominerat program svarar hon:

Jag tror att många tjejer är så att de vill vara med andra tjejer liksom vill kunna dela sina intressen... men jag valde det för att jag känner att jag gillar el och liksom om jag hade vart intresserad av mode så hade jag kanske valt den inriktningen för det är många fler tjejer som är intresserade av mode än el. Det är la bara för att vissa tjejer tycker det är mer roligt med... med typ tjejgrejer än el ...och bilar och sånt.

Här skiljer sig tjejernas svar ganska mycket kring hur de tänker på att det är så få tjejer som går på elprogrammet. Linda tycker det är jättesynd att det är på detta sätt och tror också att det bara handlar om en föreställning om att el är något som passar killar men menar att detta inte stämmer utan att tjejer visst har samma kompetens att klara av programmet.

Mia säger att el inte är en tjejgrej. Till skillnad från Linda uttrycker hon däremot att hon tror att fler tjejer är intresserade av mode än el, att tjejer är intresserade av tjejgrejer och att el inte ingår i den kategorin. Däremot säger hon att hon själv valde el av ett intresse. I Anderssons text uttrycker några av informanterna att de varit oroliga för att inte passa in i klassen och bli särbehandlade för att de är tjejer. Några av dem säger också att det finns killar som inte tror att

tjejer klarar av utbildningen (Andersson 2006:25, 38).

Mia tar upp liknande exempel när hon berättar hur hon blev bemött när hon började läsa på programmet:

Jag kände ju det i ettan att liksom ja att om man behöver hjälp med nåt nånting litet bara... ah men du vet du tar den här grejen och det här lilla långa benet här det ska man ha till detta då... man känner sig som att... dom tror att man är väldigt dum även om man inte är det men om man kunde mer än de flesta människor men att man bara kunde med och fråga... så det är ju... det tror jag är problemet med att många tjejer hoppar av i början... att killarna diskriminerar en och tro att man är så dum...

Båda tjejerna gör klart för oss att tjejer absolut kan läsa på elprogrammet. Just eftersom det är så få tjejer som söker till programmet frågar vi Linda och Mia hur de tror att man skulle kunna locka fler elever till programmen. Enligt Linda så är det mer reklam som behövs: *Det är väl att visa lite att det finns tjejer som går där och klarar sig bra och att sen när det kommer till arbete att de får arbete också att det finns möjligheter och inte att du går en utbildning och sen att de säger att du är tjej så du får inget arbete jag tror att man behöver visa för tjejerna att det går.*

Mia resonerar liknande på samma fråga:

Ja, att visa att liksom el inte är så... de flesta tjejer tror liksom att el är nåt svårt och jätte komplicerat... men bara man lär sig grundgrejerna så är det inte så svårt. // ...inte farligt om man gör det rätt... sen är det så stor utbredning på det hela så man kan ju jobba som fastighetsskötare man kan jobba på Volvo liksom man kan välja service då kan man laga hissar och rulltrappor i affärer.

Här är tjejerna mer överens kring vad som är problemet med att så få tjejer väljer elprogrammet och också hur skolor skulle kunna locka fler. Som vi uppfattar det menar de att skolan och samhället måste visa att detta är ett yrke som passar tjejer lika bra som killar. Intressant utifrån dessa svar är att de här verkar vara mer överens om varför tjejer inte väljer programmet, än vad som visade sig i den förra frågan. Här menar båda att det handlar om att visa tjejer att det inte är så svårt och komplicerat som många verkar tro. Detta uttrycker också informanterna hos Andersson. De menar att det behövs mer information till eleverna som går på högstadiet om att detta inte bara är en utbildning för killar och också ta fram fler kvinnliga förebilder (Andersson 2006:60).

6.3.4. Andras syn på programmet

Vi är också intresserade av att se hur tjejerna tror att andra ser på det program som de studerar på. Linda tror att andra ser på elprogrammet på ett visst sätt men att deras syn bara stämmer till en viss del:

Ja jag har några kompisar som inte går på skolan och som går natur t.ex. de ser det mycket som att det kanske är stökigare och att hela skolan som går på ellinjen är de som inte är så smarta. Alltså det är helt fel man måste vara lite smart för att fixa matten och andra grejer så där har de fel. Och sen finns ju också detta att det bara är en killinje och det är ju rätt i alla fall, att det bara är killar som går där, men annars tror jag det är ganska positivt annars att elektriker att det är lite så där spännande tycker de och har ni poffat någonting idag och så, lite spännande.

Mia tror att synen på den utbildning hon går skiljer sig beroende på om man frågar en elev på

skolan hon går på eller elever på andra skolor:

Men nu när man går på den här skolan ba... när man träffar några nya så ba vilken linje går du ba el... ja då förs... då liksom är det självklart ändå för alla andra men när man träffar andra killar som går på nån annan skola då som inte har el då liksom då tänker dom inte på att ja, tjejer kan också gå el... för att det är så mansdominerat.

Linda tror att många uppfattar elever som går på elprogrammet som mindre smarta men att detta verkligen inte stämmer. Däremot håller hon med om att det är en killinje, vilket många enligt henne tycker. Mia menar att det skiljer sig om det är killar som går på den egna skolan eller killar som går på en annan skola kring hur de ser på programmet. Killarna på den egna skolan verkar uppfatta hennes val som ganska naturligt i jämförelse mot de på andra skolor.

På frågan hur de har blivit bemötta när de berättar för andra om sitt program säger Linda:
Skratt ja det är så himla roligt eh "vad går du för linje", ja el, JAHA säger de då och man bara ja ha ha ja de blir liksom jätte förvånade och de förväntar sig väl att man ska säga natur eller samhäll eller något annat som ofta tjejer går.

Mia har liknande erfarenheter men verkar känna sig mer provocerad över andras reaktion:
Ja... det är ju väldigt många som liksom sagt att JAHA går du el? Okej. Men då har jag liksom sagt att ja bara för att jag är tjej betyder väl inte det att jag inte får välja el?

När Mia svarade på frågan hur hon trodde att andra såg på det gymnasieprogram som hon gick på svarade hon hur hon trodde att killar såg på det. När Josefin frågar hur Mia tror att tjejer ser på att en tjej läser på elprogrammet svarar hon:
De tycker nog att jag är konstig SKRATT. Ja, eller jag har haft kontakt med en tjej på internet då... och hon säger liksom ja men det är kul att det finns tjejer som håller på med el och sånt där och att det blir liksom mer jämställt när det gäller el i hemmet... för vissa tjejer tycker det är jobbigt och va och liksom en kille som tränger in i huset och liksom roligt när det kommer in en tjej som fixar allt. // Vissa tycker att det är konstigt och vissa tycker att det är bra. Det är väldigt olika.

Det som går att säga om dessa svar är att både Linda och Mia ofta blir bemötta med förvåning när de säger vilket gymnasieprogram som de går på. Linda tror att andra förväntar sig att en ung tjej ska gå på ett mer studieinriktat program än vad elprogrammet är. Mia tror att andra tycker hon är konstig men har också erfarenhet av positiva reaktioner och att det skulle kunna vara en fördel att vara elektriker och tjej. Informanterna hos Andersson säger också att de ofta möts av förvåning men när den som frågar inser att ett stort intresse finns blir de mer positiva (Andersson 2006:50).

6.3.5. Lämplighet för yrket

Vi frågar om de tror att alla människor passar till att bli elektriker. Linda är först osäker men svarar sen:

Ja nä vet inte, man måste vara ganska, man måste vara säker på det man gör. Och sen får man inte bli så där, nu gör du fel utan man måste veta att man gör rätt och inte jaha nej okey vill du göra det istället. Man måste säga så här ska det vara, måste vara lite säker på sig själv ... så här ska det vara.

Andrea undrar då om hon menar att det är bra att ha självförtroende och Linda svarar:
Ja precis och inte så här bara jaha nehe. För då kan det bli jättefel om det är en människa som inte kan el överhuvudtaget och försöker leka elektriker så man måste ha väldigt bra

självkänsla.

Andrea frågar om det finns något mer som kännetecknar en bra elektriker och Linda säger: *Ja det är ju då att man ska va trevlig mot kunden att man inte är uppkäftig eller stökig. Att alltid städa efter sig så att det inte ser skitigt ut när man går, det är inte så uppskattat skratt. Att man är lite ordentlig och trevlig tror jag är väldigt viktigt mot kunden då man vill ju göra ett bra jobb och så kan man bli rekommenderad och så och får man mer jobb. Så det tror jag är väldigt viktigt.*

Mia får också frågan om vad som kännetecknar en bra elektriker och hon lyfter fram andra kvaliteter än de Linda nämner:

Om man ska vara en perfekt elektriker så ska man kunna matte tänka i många banor och så ska man ja... inte vara darrhänt... eller nåt sånt där... det är ju många grejer som skulle göra en till en jättebra elektriker men man kan ju inte utesluta nån för att den är darrhänt, inte kan se alla färger och sådär... så alla kan ju bli elektriker bara man har viljan att lära sig... så det är det som behövs.

Medan Linda fokuserar på att vara trevlig och ordentlig mot kunden, att helt enkelt tänka på att det är ett serviceyrke också, så tar Mia upp egenskaper som är bra för det praktiska i yrket. Hon menar att en elektriker behöver vara bra på matte och säker på vad den gör. Hon avslutar också med att säga att alla kan om de bara har viljan att lära sig.

6.3.6. Synen på det framtida yrket

I slutet av intervjuerna frågar vi tjejkerna vad de ser för, för- och nackdelar med deras framtida yrke. Linda lyfter fram att arbetsmarknaden ser ljus ut och säger:

Ja att det finns väldigt mycket arbete för många kommer gå i pension så att då vill de ha in nya folk så det tror jag att det kommer vara brist på elektriker så jag tror att det är ett väldigt bra yrkesval och som det är nu liksom det blir lättare att få jobb.

Mia fokuserar mer på de underhållande aspekterna och säger:

Krocka bilar SKRATT. Jobba mycket med bilar vill jag göra det har jag gillat sen jag var liten och när jag åkte till landet och hälsade på farmor och sånt där på somrarna då som fram med lådan med pappas gamla bilsaker. Så det har ju alltid varit intresset med bilar.

På frågan om de kan hitta några nackdelar med yrket säger Linda:

Det sämsta är väl att man kan dö av det, skratt. Ja nej de är ju om du gör fel så kan du ju dö eller göra så någon annan dör och om du då gör så att någon annan dör då kan du ju åka dit för det, mordförsök eller så där och det är lite att man har väldigt mycket ansvar.

Mia verkar inte oroa sig för säkerhetsaspekten på samma sätt utan lyfter istället fram problemet med att det är ett yrke anpassat efter killar. Hon säger:

Det är att allt är anpassat efter killar förra gången vi skulle ut på praktik det var precis innan sommarlovet förra året då så eller nu i år då... då var det ju att vi skulle få kläder och sånt fast dom som hade praktikplatser som inte behövde arbetsbyxor dom fick inte arbetsbyxor sen så var det ju att alla fick välja alla fick ha samma märke på skor... så det är jag kan ju inte använda skorna så jag... inga i min familj kan använda skorna, inte ens min pappa det var ju ett problem att jag inte kunde använda mina skor så jag fick gå runt i mina vanliga skor som jag slet sönder. Så det var lite jobbigt så nu ska jag kräva innan jul nu att jag får ett par andra skor.

Josefin frågar då om hon tror att det kommer att lyckas och Mia säger:

Ja, jag har vart och tjatat på rektorn innan så... det måste ju vara liksom... alla kan ju inte gå efter en... ett mått... det skulle ju bli kaos... att alla hade ett mått i affären och så...

Linda tar upp riskerna med att arbeta med el som det negativa med yrket. Mia nämner istället att elprogrammet inte är anpassat efter tjejer utan bara efter vissa killar vilket visar sig i att arbetskläderna som finns tillhands inte passar alla elever. Hon drar också en parallell till vanliga kläder och hur det skulle skapa en ohållbar situation om det bara fanns en modell på alla kläder i affärer. I Anderssons text trycker informanterna också på liknande problem. Några av dem tar upp problemet med att det inte finns kvinnokläder eller omklädningsrum för kvinnor på utbildningen (Andersson 2006:60).

Precis som vi var intresserade av att veta hur tjejerna trodde att andra såg på elprogrammet frågade vi hur de trodde att andra såg på deras framtida yrke. Här trodde Linda att synen på yrket var mer positiv än vad synen på programmet var. Hon svarade:

Ja tror att folk tycker att det är bra och det är inget så här lågstatus jobb heller det är det ju inte utan det är mer så här om man säger att man är elektriker JAHA och de tycker det är väldigt bra och om de känner någon elektriker så är det som ja du kan komma hem och installera det åt mig eller så de använder det så jag tror att de tycker det är väldigt bra.

7. Slutdiskussion

I denna analys har vi fokuserat på begreppen *kön, norm, status* och *klass* och vår teoretiska utgångspunkt har vi främst hämtat från Fanny Ambjörnsson och Marie Nordberg som vi har presenterat under kapitel 3. Vi har även använt oss av Inga Wernersson och hennes studie kring skillnader mellan kön i gymnasieskolan.

7.1. Vägen till gymnasievalet

Tjejerna själva tycker att deras utbildning är bra och givande men den stora likheten mellan deras berättelser är att de tror att andra uppfattar programmen som slappa. För alla fyra finns det ett klart intresse för det program och blivande yrke de valt. Detta stämmer överens med etnologen Göran Nygrens beskrivning i *Kulturnavigering i skolan* där han menar att det finns ett större samband mellan tjejers programval och deras intressen i övrigt än vad som avgör killars gymnasieval (Nygren 2007:114).

Det som skiljer tjejerna på elprogrammet från de på omvårdnadsprogrammet är att intresset har olika inriktningar. Tjejerna på elprogrammet har ett stort intresse för el och dess funktion medan intresset för människor är i fokus för de andra två. Båda programmen inriktar sig på de praktiska kunskaperna men vi menar att elprogrammet är mer inriktat på produktion och att omvårdnadsprogrammet är tjänsteinriktat, vilket är en avgörande skillnad. Genom detta kräver programmen olika sorters kunskaper. Tjejerna på omvårdnadsprogrammet betonar att det är kunskap om människan som står i fokus och där vårdarens personliga egenskaper spelar större roll än om eleven har god kunskap om medicinsk fakta. Tjejerna på elprogrammet betonar däremot inte den mänskliga kontakten lika mycket utan där är det viktigare att kunna och förstå el, enligt dem. Vi uppfattar att programmen skiljer sig åt på det sättet att programmen representerar olika kvaliteter som kan uppfattas som traditionellt manliga respektive kvinnliga. När tjejerna på elprogrammet beskriver sitt program så säger de att programmet inriktar sig på fakta som traditionellt kan uppfattas som ett ”typiskt” manligt intresseområde. Omvårdnadsprogrammet däremot inriktar sig på människor, vilket kvinnor

traditionellt anses intressera sig för, och som därför kan uppfattas som en kvinnlig egenskap. Precis som resonemanget ovan visar på egenskaper som är ”typiska” för de olika könen, skriver Nordberg om egenskaper och handlingar som berättar vilket kön man tillhör (Nordberg 2005:25). Utifrån vad våra informanter berättar, tolkar vi, att de har ett slags särartstänkande kring manligt och kvinnligt.

Ytterligare en skillnad mellan programmen är att Mia och Lindas intresse för el skapades i tidig ålder och att deras fäder spelat en stor roll för deras val vilket inte framgick på samma sätt i Anna och Saras intervjuer. Här verkar inte någon förälders påverkan kunna spåras.

Både Anna och Sara kommer från medelklassbakgrund men har trots detta valt ett framtida yrke som traditionellt kan uppfattas som ett arbetarklassyrke. Vi tror att anledningen till detta val är att de är tjejer och att det är lättare att välja utifrån kön än vad det är att välja utifrån klass, eftersom deras utbildning är kvinnodominerad. En intressant aspekt i sammanhanget är att Sara och Anna går emot Wernerssons resonemang om att tjejer som härstammar från en högre samhällsklass också väljer en högre utbildning eller en utbildning som är mansdominerad för att bl.a. utjämna ojämställdheten mellan kön i högstatusyrken (Wernersson 1991:25).

Om vi istället ser på tjejerna som läser på elprogrammet så tror vi att kön påverkar genom att det är svårare att välja elprogrammet som tjej men lättare om man kommer från en arbetarklassbakgrund och då speciellt om elevens föräldrar arbetar inom elektrikeryrket. Ambjörnsson tar också upp att klass och genus samverkar och att det är svårt för tjejer från arbetarklassen att leva upp till de normer som finns kring hur en tjej ska agera (Ambjörnsson 2004:32). Vår slutsats är att intresset var den avgörande orsaken till alla fyra tjejernas gymnasieval men att könet gjorde det lättare för Anna och Sara att välja omvårdnadsprogrammet medan Mia och Linda påverkades mer av sin klassbakgrund än av att de var tjejer.

7.2. Manligt och kvinnligt i de två gymnasieprogrammen

Ingen av de fyra tjejerna tycker att det är ett problem att de valt ett program som är kvinno- respektive mansdominerat. Däremot tycker tjejerna på omvårdnadsprogrammet att det skulle vara bättre klassrumsklimat om det fanns killar i klassen samtidigt som de uppfattar klassrumsmiljön som lugnare med bara tjejer. Både Anna och Sara menar att en klass med bara tjejer har konflikter som kanske inte existerat om det även fanns killar i klassen. Utifrån detta resonemang blir det återigen tydligt att tjejerna på omvårdnadsprogrammet anser att det finns vissa speciella egenskaper som är typiskt manliga eller kvinnliga och i detta fall innebär det att tjejer är gnälliga och killar mindre lugna. Samma tendens till särartstänkande finns hos Mia på elprogrammet då hon uttrycker att tjejer har andra intressen än killar, så som mode, och att det är därför de inte väljer elprogrammet. Även här finner vi en tydlig koppling till Nordbergs resonemang till vad som representerar manligt och kvinnligt i sättet vi agerar och vilka intressen vi har (Nordberg 2005:19).

En gemensam problematik som tjejerna på båda programmen uttrycker är att tjejer inte vågar välja ett mansdominerat program och att killar inte vågar välja ett kvinnodominerat program. I båda fallen anser tjejerna att det skulle vara naturligt om killar valde omvårdnadsprogrammet och att tjejer valde elprogrammet. Intressant när det gäller den här frågan är att Mia på elprogrammet finner fördelar med att vara tjej i ett mansdominerat yrke, dels för att företag efterfrågar kvinnor för att få en mer jämställd arbetsplats och också för att kvinnliga kunder

mer uppskattar kvinnliga än manliga elektriker hemma i deras hem. Anna resonerar på liknande sätt, att patienter uppskattar manliga undersköterskor. Även om Anna säger detta så uttrycker hon också att vissa yrken inom omvårdnad passar killar bättre än tjejer såsom t.ex. ambulansförare. Nordberg beskriver att språket bidrar till att skapa uppfattningar om att vissa yrken är ”typiskt” manliga respektive kvinnliga vilket resulterar i både möjligheter och motstånd. I fallet ambulansförare ser vi ett motstånd eftersom ordet förare ger en indikation på att det är en man medans sjuksköterska på samma sätt indikerar att sköterska är en kvinna (Nordberg 2005:18). Detta resonemang finner vi också i Wernerssons bok där hon beskriver vårddyrket utifrån en hierarkisk ordning där läkare anses befinna sig högre upp på skalan än sjuksköterskor och där det traditionellt är män som är läkare (Wernersson 1991:23).

Ambjörnsson diskuterar i sin text att tjejer beter sig på ett visst sätt för att uppfattas som tjejer och att deras handlingar bekräftar alternativt inte bekräftar deras kön (Ambjörnsson 2004:13). Sara och Anna kan utifrån sitt gymnasieval uppfattas som två tjejer som bekräftar samhällets förväntningar på vad som är ett normalt gymnasieval för en tjej. De är tjejer och har valt ett kvinnodominerat program och yrke. Till skillnad från Sara och Anna går Mia och Linda emot samhällets syn på hur en tjej bör handla och bete sig för att uppfattas som normala. Genom att göra detta menar Ambjörnsson att tjejerna på elprogrammet, i det här fallet, successivt bidrar till att fler tjejer kommer att välja elprogrammet och att detta val i framtiden inte kommer att anses som något onormalt för en tjej. Sara och Anna på omvårdnadsprogrammet kan också anses trotsa normer för vad som uppfattas som ”normalt” i och med att de båda valt ett lågstatusyrke trots att de båda har medelklassbakgrund (Ambjörnsson 2004:24).

7.3. Status i utbildning och yrkesval

Mia beskriver att hon i ettan tyckte att det var jobbigt att vara tjej på ett program med en majoritet av killar för att killarna behandlade henne som mindre intelligent och hon vågade inte heller be om hjälp. Detta har förändrats menar hon och anser att hon är kaxigare idag vilket hon också anser är en nödvändighet om man ska klara av att vara en minoritet på ett mansdominerat program. Nordberg för ett resonemang om att människor som går emot de rådande normerna i samma sekund också bekräftar dem. Intressant är att de som går emot strömmen ofta tvingas till att återgå till att agera som de förväntas enligt den traditionella normen för vad som är ”normalt” (Nordberg 2005:28). Som Mia själv beskriver har hon utvecklats till att mer handla och bete sig som en kille vilket också bekräftar normen om att elprogrammet karaktäriserar ”typiskt” manliga egenskaper. Mias berättelse är också intressant eftersom hon trots sitt kvinnliga kön inte tvingats återgå till att handla och bete sig som en ”typisk” kvinna som samhället kan tänkas förvänta sig av henne. Mias situation är härmed komplex eftersom det finns många olika krav på hennes kön utifrån normaliseringssynpunkt.

Mias beskrivning om att hon från början uppfattades som mindre intelligent för att hon var tjej återfinns även hos Wernersson. Hon menar att tjejer i större utsträckning tvingas bevisa sin kompetens och att anpassa sig till killarnas villkor än vad killar i en kvinnodominerad miljö behöver göra och att killar istället oftare blir framlyfta i positiv mening (Wernersson 1991:20). Även denna tendens går att se i vårt material utifrån Annas resonemang om att patienter ofta uppskattar manliga undersköterskor. Till skillnad från Mias beskrivning om sin kompetens i relation till killarna i klassen så uttrycker inte Anna att killar på omvårdnadsprogrammet behöver kämpa mer än tjejerna för att uppfattas som kompetenta.

Alla fyra anser sig ha de egenskaper och kunskaper som krävs för att kunna göra ett bra jobb inom deras yrkesområde. Detta tolkade vi genom att tjejerna på omvårdnadsprogrammet både

beskrev hur en bra vårdare skulle vara och sedan också ansåg sig ha de egenskaperna. Sara och Anna uttrycker frekvent i sina intervjuer att det är viktigt att vilja hjälpa människor. Anna talar om den rätta inställningen och Sara talar om vikten av att anpassa vården efter varje patients behov.

Vi tolkar att det finns liknande resultat på elprogrammet. Linda uttrycker t.ex. att en bra elektriker måste vara trevlig mot kunden vilket också är en egenskap hon säger att hon själv har. Mia säger att det är viktigt att kunna tänka i flera steg, att samtidigt som man är medveten om delarna även ser helheten. Detta tycker hon att hon har lärt sig under utbildningstiden vilket också pekar på att hon anser sig vara en kompetent elektriker.

I intervjuerna frågade vi inte tjejerna rakt ut om vad de ansåg om sin status i förhållande till sitt yrke, detta för att inte ställa ledande frågor. När vi studerat intervjuerna har vi sett att detta ändå blev synligt. Status är intressant i detta sammanhang utifrån flera aspekter och vi ser det som att tjejerna uppfattar sin status på olika sätt beroende på program. Tjejerna på elprogrammet har t.ex. en viss status för att de behärskar någonting som inte alla tjejer gör och visar en stolthet över det. Trots att de är en minoritet så fick vi inte uppfattningen om att de skiljde sig från killarna när det gäller status i klassen.

Mia och Linda uppfattar båda att elektrikeryrket är ett högstatusyrke eftersom det dels är hög ingångslön men också för att de och folk i allmänhet, tror tjejerna, uppfattar yrket som värdefullt. Det finns alltid ett behov av elektriker och de har kunskaper som inte alla besitter. Tjejerna på omvårdnadsprogrammet visade liknande stolthet över sitt framtida yrke trots att det är ett lågstatusyrke. Liksom Mia och Linda menar Sara att vårdyrket har hög status eftersom det är ett yrke som alltid kommer att behövas men däremot pekar lönen på att vårdyrket är ett lågstatusyrke. Vårdyrket är ett lågavlönat yrke och vi tror att det därmed får låg status i samhället. Eftersom vårdyrket traditionellt sett är ett kvinnoyrke bidrar det också till att det uppfattas som ett lågstatusyrke eftersom kvinnor traditionellt sett har lägre status i samhället än män. Detta kopplar vi till Nordbergs resonemang om hegemoni och vi menar att manliga yrken oftare har högre status än kvinnliga (Nordberg 2005:19). Vi anser att den undersökningen vi gjort på ett tydligt sätt visar just detta eftersom tjejerna på elprogrammet inte uppfattar sitt framtida yrke som ett lågstatusyrke och vi tror att detta beror på att det är ett manligt yrke. Tjejerna ser olika på sitt framtida yrke när det gäller den ekonomiska statusen och också hur omgivningen uppfattar yrket. Tjejerna på elprogrammet tror att människor uppfattar elektriker som ett högstatusyrke medan tjejerna på omvårdnadsprogrammet tror det motsatta om sitt framtida yrke.

Ambjörnsson diskuterar hur makt genom historien utövats genom vapen och materiella begränsningar till att idag verka genom att individer självmant anpassar sig efter de rådande normerna (Ambjörnsson 2004:21). Mia, på elprogrammet, ger exempel på hur arbetskläderna inte passar alla elever utan främst är framställda för att passa killar, men inte heller alla killar. Mia accepterar dock inte detta utan har krävt nya kläder av rektorn och genom detta bidrar hon till att förändra de rådande normerna. Informanterna i Anderssons uppsats ger liknande exempel på hur de diskrimineras på sin elektrikerutbildning eftersom det inte finns omklädningsrum för de kvinnliga eleverna. Detta beteende, omedvetet eller medvetet, är en maktutövning som inte godtagbar enligt oss eftersom maktutövaren på det här sättet ger indikationer på att tjejer inte hör hemma på programmet.

8. Sammanfattning

Vårt resultat visar att tjejerna är mycket positiva till sina program och deras gymnasieval grundar sig till största del på ett intresse för deras framtida yrkesämnen, omvårdnad och el. Vi har också kunnat se att deras sociala bakgrund har påverkat deras gymnasieval, i alla fall när det gäller tjejerna på elprogrammet där fäderna till Mia och Linda arbetade inom samma yrkesområden som tjejerna kommer att göra i framtiden. Det som förvånade oss och som vi tyckte var intressant var att båda tjejerna på omvårdnadsprogrammet valt ett framtida lågstatusyrke trots att deras föräldrar tillhörde medelklassen. Alla fyra tjejer ser ljusst på framtiden och på möjligheten att få jobb efter gymnasiet. Statusen på de framtida yrkena skiljer sig enligt tjejerna. Mia och Linda anser att elektriker har hög status och detta stämmer delvis eftersom lönen är hög medan så inte är fallet för Anna och Sara.

Att utbildningarna är kvinno- respektive mansdominerade ser inte tjejerna som ett problem men skulle ändå uppskatta om det fanns fler killar respektive tjejer i klasserna på programmen. Tjejerna anser att det skulle vara naturligt för det underrepresenterade könet på båda programmen att utbilda sig och senare arbeta inom yrket. Könet är inte avgörande på utbildningen eller i arbetslivet utan kompetensen är det centrala men däremot kan tjejerna på elprogrammet tvingas bevisa sin kompetens mer än vad omvårdnadstjejerna behöver. Eftersom klassen bara består av tjejer förstärks normer för det kvinnliga könet på ett helt annat sätt än om det skulle finnas killar i klassen vilket det gör i Mia och Lindas klass. Vi fann tydliga exempel i vårt material där tjejerna tillskriver det kvinnliga respektive manliga könet olika egenskaper som stämmer överens med de i samhället rådande normerna när det gäller kön.

Vårt resultat visade även att yrkesförberedande program har en lågstatusstämpel i jämförelse med studieförberedande program vilket vi fann intressant och som vi dessutom frekvent sett i den tidigare forskningen inom vårt ämne.

Vi anser att uppsatsen har relevans för lärarutbildning och arbete i skolan eftersom utbudet av undersökningar om tjejer på gymnasiet och deras situation är tunt. P.g.a. detta faktum tycker vi att denna uppsats ger en bredare bild av hur gymnasieelever tänker idag eftersom uppsatsen fokuserar på tjejer. Förutom att uppsatsen presenterar tjejers uppfattning om verkligheten ger den också kunskap om kvinno- respektive mansdominerade yrkesförberedande program. Vi tror att många inom lärarutbildning och skola inte har tillräcklig kunskap om yrkesförberedande program och vi anser att det är viktigt att känna till och ha kunskap om, om man ska arbeta inom skolan. Vi, som författare, har båda teoretiska ämnesinriktningar och har funnit att det varit intressant att få inblick i de yrkesförberedande programmen.

8.1. Fortsatt forskning

Vår uppsats går nu mot sitt slut och vi kan bara blicka framåt. För vidare forskning skulle man kunna bredda denna undersökning med t.ex. deltagande observation i klassrummet för att få en tydligare bild av hur informanterna agerar i grupp och i klassrummet. Speciellt intressant vore det att observera tjejerna på elprogrammet eftersom de är en minoritet i klassen. Man skulle också kunna tänka sig att följa upp dessa fyra tjejer vi intervjuat när de väl kommit ut i arbetslivet och undersöka om deras tankar om framtiden när det gäller yrke osv. uppfylldes och det blev som de planerat och trott.

Fler informanter skulle kunna vara till undersökningens fördel då det att det hade kunnat

skapa en bättre miniatyrkopia av hur verkligheten faktiskt ser ut då vår undersökning endast är en fallstudie. Ytterligare ett förslag till fortsatt forskning är att jämföra tjejers status på yrkesförberedande program med tjejer på studieförberedande program. Eftersom denna undersökning främst är fokuserad på tjejer skulle man kunna jämföra tjejer på mansdominerade program med killar på kvinnodominerade program för att finna likheter eller skillnader dem emellan.

9. Referenslista

9.1. Litteratur

Ambjörnsson, Fanny (2004) *I en klass för sig, Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag

Broady, Donald; Börjesson Mikael (2006) "En social karta över gymnasieskolan" i *Ord & Bild 3-4 2006*. (red. Rune Romhed) Göteborg: Ord & Bild

Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik; Wängnerud, Lena (2004). *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik

Gilje, Nils; Grimen, Harald (2006) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos

Herrman, Margaretha (1998) *Förändring med förhinder, omvårdnadselevens beskrivning av sin yrkesförberedande utbildning*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet

Hill, Margreth (1998) *Kompetent för "det nya arbetslivet"? Tre gymnasieklasser reflekterar över och diskuterar yrkesförberedande studier*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet

Linde, Göran (2005) "Historien om en radikal omdaning" i *Boken om pedagogerna* (red. Anna Forsell). Stockholm: Liber

Nordberg, Marie (2005) *Jämställdhetens spjutspets? Manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet*. Göteborg: Arkipelag

Nygren, Göran (2007) "Framgångsrika elever" i *Kulturnavigeringen i skolan* (red. Arvastson, Gösta; Ehn, Billy) Malmö: Gleerups utbildning AB

Skolverket (1998) *Elprogrammet, en studie inom ramen för den nationella utvärderingen av fem gymnasieprogram 1997*. Stockholm: Statens skolverk

Ulfsdotter Eriksson, Ylva (2006) *Yrke, status och genus. En sociologisk studie om yrken på en segregerad arbetsmarknad*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet

Wernersson, Inga (1991) *Könsskillnader i gymnasieskolan. En kunskapsöversikt*. Göteborgs universitet: Institutionen för pedagogik

9.2. Uppsatser

Andersson, Agnetha (2006) *En studie om flickor och kvinnor som läser på elektrikerutbildningen*. C-uppsats vid Linköpings Universitet.

Björklund, Eva; Lundberg, Catarina; Svanström, Gunilla (2006) *Framtiden när det gäller möjligheter att få jobb känns hyfsat trygg för min del – elevers erfarenheter att studera på*

omvårdnadsprogrammet samt en kartläggning av deras framtidsplaner. C-uppsats vid Göteborgs Universitet.

Johansson, Anders; Wängdahl, Anna (2006) *Händerna är mina verktyg, hjärnan är bara ett hjälpmedel.* C-uppsats vid Örebro Universitet.

9.3. Internet

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=15&skolform=21&id=3&extraId=0> (Hämtat 081212).

<http://www.skolverket.se/sb/d/1718#paragraphAnchor0> (Hämtat 081215).

<http://www.ne.se> (Hämtat 081216)

<http://www.utbildningsinfo.se/sb/d/168/a/397> (Hämtat 090120)

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=15&skolform=21&id=15&extraId=0> (Hämtat 090120)

9.4. Styrdokument

LGY 70: Läroplan för gymnasiet 1970

Bilaga 1

Bakgrund:

Vad är det bästa med dig som person? Finns det något ytterligare du skulle vilja tillägga om dig som person? Var bor du? Hur bor du? Vad arbetar dina föräldrar med? Varför valde du detta program? Var detta ditt förstahandsval? Fanns det andra alternativ? Vad var din reaktion när du fick reda på att du kommit in på programmet?

Program:

Kan du berätta kort om ditt program? Vad tycker du är bra med utbildningen/mindre bra? Finns det något du saknar i utbildningen/något som känns onödigt? Har det varit givande? Har din syn på programmet förändrats sen du började på utbildningen? Det program du läser har en majoritet/minoritet av tjejer, vad tänker du om det? Är det ett problem? Varför tror du att det är så? Hur tror du att man skulle kunna locka fler tjejer/killar till att välja detta program? Hur tror du att andra ser på ditt program? Hur har du blivit bemött när du berättar om ditt program för andra? Om du skulle välja gymnasieval idag, hade du då valt samma utbildning?

Yrkesroll:

Hur ser du på ditt framtida yrke? Passar alla till vårdförskolan/elektrikeryrket? Vad kännetecknar en bra vårdare/elektriker? Vad är det bästa med ditt framtida yrke? Vad är det sämsta med ditt framtida yrke? Känner du dig ett med din yrkesroll? Hur tror du andra uppfattar ditt framtida yrke? Hur ser framtiden ut? Vad gör du om tio år?

Slutligen, finns det något mer du skulle vilja tillägga om dig själv, programmet eller ditt framtida yrke?